

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Analýza změn závazků a jejich důsledků pro věřitele a dlužníky

The Analysis of the Commitments Changes and their Legal Consequences for a
Creditors and Debtors

Student: Hana Hrubá

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ptašník Adam, Ph.D.

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

„Přílohy č. 1, 2, 3 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě 11. května 2011

.....
Hana Hrubá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala a vyslovila uznání všem, kteří mi pomáhali při zpracování této bakalářské práce. Zvláštní poděkování patří mému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Adamu Ptášníkovi, PhD., za odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Obecná právní úprava závazků.....	3
2.1	Vztah obchodního a občanského zákoníku	3
2.1.1	Obchodní zvyklosti.....	4
2.2	Právní úprava dle obchodního zákoníku	5
2.2.1	Předmět právní úpravy závazkových vztahů	5
2.3	Právní úprava dle občanského zákoníku	6
2.4	Vznik obchodního závazkového vztahu	7
2.5	Zánik obchodního závazkového vztahu	9
2.6	Subjekty závazkových právních vztahů	14
2.6.1	Dílčí závazky.....	15
2.6.2	Solidární závazky	16
2.6.3	Nedělitelné závazky	17
2.7	Shrnutí	17
3	Změna závazků	18
3.1	Změna v obsahu závazků	18
3.1.1	Změna dohodou.....	19
3.1.2	Prodlení dlužníka.....	19
3.1.3	Prodlení věřitele	20
3.1.4	Poskytnutí vadného plnění.....	21
3.2	Změna závazků v subjektech závazkových vztahů.....	21
3.2.1	Všeobecné nástupnictví	22
3.2.2	Postoupení pohledávky.....	22
3.2.3	Převzetí dluhu	27
3.2.4	Přistoupení k závazku	29
3.2.5	Poukázka.....	30
3.2.6	Poukázka na cenné papíry.....	31
3.3	Shrnutí	32
4	Důsledky pro věřitele a dlužníky.....	34
4.1	Důsledky změn závazků v obsahu	34
4.1.1	Změna dohodou.....	34
4.1.2	Prodlení dlužníka.....	35
4.1.3	Prodlení věřitele	39
4.2	Důsledky změn závazků v subjektech závazkových vztahů	40
4.2.1	Postoupení pohledávky	40
4.2.2	Převzetí dluhu	41
4.2.3	Přistoupení k závazku	41
4.2.4	Poukázka.....	42
4.2.5	Poukázka na cenné papíry.....	43
4.3	Shrnutí	43
5	Závěr	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam zkratk	49
	Seznam příloh.....	51

1 Úvod

V dnešní době je problematika závazkových vztahů každodenním chlebem každého člověka, ať už se jedná o obyčejného občana či podnikatele - fyzickou osobu nebo osobu právnickou. Závazky jsou součástí našeho každodenního života a proto je nutné, aby byly pečlivě upraveny právními předpisy. Řekla bych, že samotný vznik závazkového vztahu se datuje ke vzniku člověka a jeho požadavku uspokojovat své potřeby, neboť ne každý člověk umí všechno a je proto nutností, aby si některé statky či služby, které jsou pro něj nezbytné opatřil určitým způsobem od jiných lidí. To se pak uskutečňuje na základě uzavřeného vztahu mezi těmito lidmi, ať již v jeho počáteční ústní formě, nebo v pozdějších dobách formou propracovanějších písemných smluv. Lze tedy s jistým zjednodušením konstatovat, že vzájemný vztah mezi věřitelem a dlužníkem je zde již od počátku lidstva.

Závazkové vztahy jsou však vztahy, kde jedna osoba je povinna něco splnit a druhá má právo na toto plnění. Již z této jednoduché definice je patrné, že postavení subjektů tohoto vztahu je značně nerovné a proto je třeba důsledné právní úpravy, aby nedocházelo k poškození jedné či druhé strany. V českém právním řádu upravují otázky závazkových vztahů zejména dva hlavní předpisy a to zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Z těchto zákonů jsem také v mé práci vycházela. Na závazkové vztahy zde nahlížím hlavně z pohledu ekonomického jako na obchodně-právní závazky.

Cílem mé práce je shrnout a vysvětlit právní úpravu změn závazkových vztahů, analyzovat jednotlivé změny závazkových vztahů a určit důsledky těchto změn. Pro takové téma jsem se rozhodla z důvodu, že dle mého názoru není téma změny závazkových vztahů v žádné dostupné literatuře komplexně upraveno a vysvětleno a ve většině dostupné literatury, která se týká závazkových vztahů je pouze doplňkovým či dokonce okrajovým tématem. Hlavním a stěžejním tématem mé práce je právní úprava změn závazkových vztahů a jejich důsledků pro jednotlivé subjekty těchto vztahů, tedy především pro věřitele a dlužníky. Podle mého názoru není vhodné přejít rovnou k výkladu jednotlivých změn závazkových vztahů, aniž bych uvedla obecné otázky týkající se závazků jako je vysvětlení pojmu závazkový vztah, kdo jsou jeho účastníci, jaké mají práva a povinnosti, jaké druhy závazkových vztahů máme apod. Také je důležité vysvětlit, jak takové vztahy vznikají a zanikají, neboť bez samotného vzniku závazku by nemohlo dojít ani k jeho následné změně. Těmito informacemi se tedy zabývám v první části mé práce. Druhá část pak navazuje na první a obsahuje detailní popis jednotlivých změn závazkových vztahů a to jak v obsahu tak i v subjektech. V druhé

části je čerpáno především z předpisů ObčZ, neboť ObchZ některé změny závazkových vztahů neupravuje. V případě že ano, přihlédla jsem i k úpravě v ObchZ. V třetí části uvádím důsledky jednotlivých změn, které tyto změny přináší pro subjekty závazkových vztahů. Jedná se o důsledky pro věřitele, dlužníky a v některých případech mají změny vliv také na další osoby, např. na osoby poskytující zajištění závazků.

V této práci jsem použila především metodu popisnou a srovnávací. Tyto metody jsem využila především v části první a druhé, kde uvádím obecnou právní úpravu závazků a jednotlivé změny, které uvádím jak z pohledu ObčZ tak i z pohledu ObchZ a jsou tak vidět určité rozdíly v těchto dvou úpravách. V třetí části jsem využila především metodu dedukce, kde jsem odvozením, z jednotlivých ustanovení zákona vyvodila vztahy mezi účastníky závazkových vztahů a důsledky změn, které pro ně mohou nastat.

Práce je zpracována podle právního stavu k 1.1.2011.

2 Obecná právní úprava závazků

V této kapitole se pokusím vysvětlit a shrnout obecné otázky týkající se závazkových vztahů jako je samotný pojem závazek, vztah právních předpisů upravujících problematiku závazkových vztahů, druhy závazkových vztahů, jejich vznik a zánik. Rozhodla jsem se tuto kapitolu zde zařadit, protože dle mého názoru je nesmysl přejít rovnou k vysvětlování změn závazkových vztahů, aniž bych potencionálnímu čtenáři nenastínila co vlastně závazek je, jak vzniká atd.

Závazkové právo se řadí do systému soukromého práva. Závazkové vztahy jsou v systému českého právního řádu upraveny více právními předpisy. Jedná se hlavně o zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dalším významným předpisem je zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dále se jednotlivé závazkové vztahy mohou řídit obchodními zvyklostmi, zásadami, na kterých spočívá obchodní zákoník a velký význam mají také pro závazkové vztahy normy evropského práva. Normy evropského práva mají zpravidla povahu směrnice, která musí být implementována do našeho právního řádu.

Určitá ustanovení týkající se závazků jsou upravena i v dalších speciálních právních předpisech. Jedná se například o zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor atd.¹

Vztah obchodního a občanského zákoníku

Občanský i obchodní zákoník obsahují ustanovení týkající se závazkových vztahů. Je proto důležité si uvědomit, jakým předpisem se subjekty závazkového vztahu budou řídit.

Při řešení otázek, kterou právní úpravu použít je třeba postupovat v pořadí: nejdříve použít ustanovení obchodního zákoníku, pokud nejde některé otázky vyřešit pomocí ustanovení ObchZ, tak se použijí ustanovení předpisů práva občanského (ObčZ), pokud ani občanský zákoník se nedá použít posoudí se daná věc podle obchodních zvyklostí a není-li možné ani to, tak podle zásad, na kterých stojí obchodní zákoník. Mezi nejdůležitější zásady

---

¹ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 26 – 27.

patří zásada smluvní volnosti, rovnosti stran, zásada poctivého obchodního styku, zásada ochrany slabší strany, zásada dodržování a plnění smluv apod.

Obecná zásada je vyjádřena v ust. § 1 odst. 2 ObchZ. Toto ustanovení nám říká, že obchodní zákoník má v tomto vzájemném vztahu postavení normy speciální, kdežto občanský zákoník zaujímá postavení normy obecné. Z tohoto vyplývá, že může v praxi nastat více situací. První z nich je situace, kdy otázka týkající se závazkového vztahu není upravena v občanském zákoníku, nebo v něm upravena je, ale úprava této otázky je dostačujícím způsobem řešena v obchodním zákoníku. V tomto případě se použije pouze obchodní zákoník. Jedná se např. o ustanovení týkající se obchodní veřejné soutěže, o smlouvu o prodeji podniku, o smlouvu o smlouvě budoucí nebo o bankovní záruku. Dále může nastat situace, kdy otázky týkající se závazkového vztahu jsou upraveny v občanském zákoníku a obchodní zákoník je upravuje pouze částečně tzn. obsahuje pouze některá ustanovení upravující zvláštní odchylky od základní úpravy v občanském zákoníku. V tomto případě platí, že dispozitivní² ustanovení obchodního zákoníku mají přednost před kogentními³ ustanoveními občanského zákoníku. Třetí situací je taková, kdy určité otázky týkající se závazkových vztahů obchodní zákoník neupravuje vůbec. V takovém případě se řídí pouze ustanoveními občanského zákoníku. Typickým příkladem je úprava zadržovacího práva, otázky týkající se změny závazků – postoupení pohledávky, přistoupení k závazku apod.⁴

Obchodní zvyklosti

Obchodní zvyklosti jsou upraveny v ObchZ v § 264. Jsou to pravidla, která smluvní strany dodržují, aniž by tato pravidla byla zakotvena v právním předpise. Jedná se vlastně o tzv. neformální pravidla, která se postupem času stala obecně respektovanými a dodržovanými v určitých hospodářských odvětvích. Obchodní zvyklosti mají pouze doplňkovou povahu vůči právním předpisům a ujednáním smluv upravujících jednotlivé závazkové vztahy v oblastech, kde chybí právní úprava nebo smluvní ujednání.

Obchodní zvyklosti lze rozdělit do dvou hlavních skupin a to na obchodní zvyklosti použitelné přímo ze zákona a obchodní zvyklosti použitelné na základě smlouvy. V prvním případě se jedná o takové zvyklosti, které jsou celostátně zachovávané v určitém obchodním odvětví. Nesmí být však v rozporu s obsahem smlouvy ani se zákonem. Obchodní zvyklosti použitelné na základě smlouvy musí splňovat podmínku, že smlouva na určitou obchodní

---

² Dispozitivní právní normy umožňují subjektům závazkových vztahů určitou volnost při určení svých práv a povinností. Jsou typické pro soukromé právo.

³ Kogentní právní normy jsou takové, které nepřipouští odchýlný projev vůle subjektů práva. Jsou typické pro veřejné právo.

⁴ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 36.

zvyklost odkáže a ta je ve smlouvě dostatečně určena. Takové zvyklosti nemusí být obecně zachovávané. Stávají se obsahem smlouvy a mají přednost před dispozitivními ustanoveními obchodního zákoníku.⁵

Právní úprava dle obchodního zákoníku

Obchodními závazkovými vztahy se obchodní zákoník zabývá ve své třetí části. Tato část je rozdělena do tří hlav a zahrnuje paragrafy 261 – 755. Hlava první se zabývá obecnými ustanoveními týkajícími se závazků. Hlava druhá obsahuje ustanovení týkající se konkrétních smluv, které obchodní zákoník upravuje. V třetí hlavě této části zákona pak najdeme zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu.

Předmět právní úpravy závazkových vztahů

Obchodní závazkové vztahy jsou zde definovány několikerým způsobem.

1. Jsou definovány jako vztahy mezi podnikateli u nichž je zřejmé, že se týkají jejich podnikatelské činnosti.
2. Kromě vztahů mezi podnikateli, označuje obchodní zákoník za obchodně závazkové vztahy také vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli související s jejich podnikatelskou činností, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb.

V těchto dvou případech se jedná o vztahy, které obchodní zákoník označuje jako relativní obchodní závazkové vztahy.

3. Za obchodní závazkové vztahy považuje obchodní zákoník také vztahy, které jsou označovány jako absolutní obchodní závazkové vztahy. U těchto vztahů nezáleží na tom, zda jsou jejich subjekty podnikatelé, stát nebo samosprávná územní jednotka. Dokonce ani nezáleží na tom, zda vznikají v souvislosti s jejich podnikatelskou činností či nikoliv. Mezi absolutní obchody patří např. závazkové vztahy mezi zakladateli obchodních společností, mezi zakladateli družstva, mezi zakladateli a správcem vkladu, z úplatných smluv týkajících se cenných papírů a jejich zprostředkování, z bankovní záruky, z cestovního šeku atd.⁶

Třetí skupinou obchodních závazkových vztahů jsou tzv. fakultativní závazkové vztahy. Jedná se o vztahy smluvní. Obchodní povahu získávají na základě shodného projevu vůle

---

⁵ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 36.

⁶ POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 881 s. ISBN 978-80-7357-491-8.

účastníků (na základě dohody) narozdíl od relativních a absolutních obchodních závazkových vztahů, které obchodní povahu získávají na základě zákona. Fakultativní závazkové vztahy musí splnit tři základní podmínky aby nabyly obchodní povahu. První podmínkou je dohoda smluvních stran, že se jejich závazkový vztah bude řídit obchodní zákoníkem. Druhou podmínkou je písemná forma této dohody. Poslední podmínkou je skutečnost, že tato dohoda nesmí směřovat ke zhoršení postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem. V případě porušení této skutečnosti by byla smlouva neplatná. Jednalo by se pak o neplatnost tzv. relativní tzn., že neplatnosti by se mohl dovolávat pouze ten účastník, který není podnikatelem.⁷

Právní úprava dle občanského zákoníku

Úprava závazkového práva se v občanském zákoníku vyskytuje v části osmé. Tato část má 21 hlav, ve kterých jsou upraveny jak obecné věci týkající se závazků, tak jednotlivé typové smlouvy, jako např. kupní smlouva, smlouva o dílo, smlouva o půjčce, smlouva o výpůjčce apod. Občanský zákoník se využívá pouze při řešení některých otázek týkajících se obchodních závazkových vztahů, protože je ve vztahu k obchodnímu zákoníku normou obecnou, tzn. použije se pouze v případě, že obchodní zákoník danou problematiku neupravuje vůbec nebo ji upravuje, ale ne dostatečně a tak se použije spolu s ObchZ také zákoník občanský. Typickým příkladem situace, kdy ObchZ neupravuje danou problematiku vůbec, jsou změny závazků a to jak v obsahu, tak v subjektech. Tato problematika je upravena hlavně zákoníkem občanským a proto se při řešení obracíme většinou na něj. Blíže se budu problematikou změny závazků zabývat v další části práce.

Občanský zákoník poskytuje ve své části osmé, hlavně první vysvětlení některých základních pojmů týkajících se závazkového práva. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve svém § 488 definuje závazkový vztah jako „*právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek*“.

Závazkové právo je část občanského práva upravující vztahy mezi věřiteli a dlužníky. Ten kdo má ve vzájemném vztahu právo požadovat po druhém účastníku nějaké plnění tedy aby něco konal, dal apod. se nazývá věřitel a má tedy vůči dlužníkovi pohledávku. Druhým

---

⁷ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 27 – 29.

v tomto vztahu je dlužník. Ten má vůči věřiteli dluh, tzn. má povinnost poskytnout věřiteli nějaké plnění, které spočívá v povinnosti něco dát, konat, něčeho se zdržet apod.⁸

Občanský zákoník také ve své obecné části týkající se závazků rozlišuje závazky na závazky, které jsou jasně zákonem stanovené tj. pojmenované, na závazky nepojmenované a na závazky smíšené. V prvním případě se jedná o takové závazky, které jsou výslovně upraveny jednotlivými smlouvami např. kupní smlouva, smlouva o půjčce, smlouva o dílo apod., dále závazky z odpovědnosti za vady, závazky z prodlení, ze způsobení škody a z bezdůvodného obohacení.⁹

Vznik obchodního závazkového vztahu

Vznik obchodních závazkových vztahů upravuje jak ObchZ tak i ObčZ. Pokud nahlédneme do obou těchto právních předpisů zjistíme, že ObchZ se nezabývá obecnými otázkami vzniku závazků, ale zkoumá hlavně jeden z právních důvodů vzniku závazkových vztahů a tím jsou smlouvy. Jedná se o dvoustranné, někdy i vícestranné, právní úkony. ObchZ se těmito otázkami zabývá ve své části třetí, hlavě první, kde upravuje obecné otázky vzniku smlouvy a další obecnou problematiku týkající se závazků, jako je zajištění závazku, zánik závazku apod. Konkrétněji pak upravuje jednotlivé typy smluv v hlavě druhé, části třetí ObchZ. Oproti tomu ObčZ zkoumá vznik obchodních závazkových vztahů více v obecnější rovině. I přes to zde najdeme také určité konkrétní typy smluv, které občanský zákoník upravuje.

Obchodní závazkové vztahy vznikají nejčastěji ze stejných právních důvodů, jako občanskoprávní vztahy. Dle ust. § 489 ObčZ vznikají obchodní závazkové vztahy na základě právních úkonů, protiprávních úkonů, rozhodnutí soudů či jiných státních orgánů, ze způsobené škody či bezdůvodného obohacení nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.

Pokud hovoříme o vzniku závazkového vztahu na základě právního úkonu, máme na mysli především vznik na základě smlouvy. V takovém případě se jedná o dvoustranný nebo někdy také vícestranný právní úkon. Uzavírání smluv je v našem právním řádu výslovně upraveno a také spočívá na určitých zásadách. Mezi nejdůležitější zásady patří zásada smluvní rovnosti stran, dále zásada smluvní volnosti stran. Je také důležité dodržovat zásadu „pacta sunt servanta“ (znamená, že smlouvy mají být plněny, dodržovány) a další důležité zásady.

---

⁸ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 38

⁹ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 359.

Výjimečně mohou také závazkové vztahy vznikat na základě jednostranného právního úkonu. V takovém případě musí být však toto výslovně uvedeno v zákoně. V ObčZ najdeme toto např. v § 850, který pojednává o tzv. veřejném příslibu, nebo v § 847 a násl. o veřejné soutěži. S jednostranným právním úkonem se můžeme také setkat v případě odstoupení od smlouvy. Odstoupení od smlouvy je však možné pouze z předem stanovených důvodů a za předem určených podmínek.¹⁰

Druhým nejčastějším důvodem vzniku závazkových vztahů jsou protiprávní úkony. Je zde důležité připomenout, že se musí jednat o takové jednání, které porušuje např. smluvní povinnosti či právní předpisy, a zároveň se jedná o jednání zaviněné. Jedná se o tzv. civilní delikty. Můžeme zde zařadit např. odpovědnost za škodu vzniklou z porušení právní povinnosti, nesplnění závazku včas nebo řádně, v takovém případě dochází ke vzniku nového závazku z prodlení či z vadného plnění.¹¹

Pokud nastane zákonem stanovená právní událost, dochází také ke vzniku závazkového vztahu. V praxi velmi často nastává situace vzniku odpovědnosti za škodu. V případě, že by se jednalo o škodu způsobenou zaviněným jednáním, zařadili bychom tuto problematiku pod protiprávní úkony. Avšak zákon v určitých situacích stanovuje, že dochází ke vzniku odpovědnosti za škodu i na základě nezaviněného jednání. Mluvíme v této situaci o tzv. objektivní odpovědnosti za škodu. Nejčastěji uváděným příkladem bývá např. havárie dopravního prostředku, kdy tato událost má za následek způsobení škody někomu jinému a tak vzniká povinnost tuto vzniklou škodu nahradit. Závazkový vztah může vzniknout také na základě protiprávního stavu. Zde se typicky řadí problematika bezdůvodného obohacení.¹²

Další významnou právní skutečností, na základě které dochází ke vzniku závazkového vztahu, jsou rozhodnutí soudů či jiných státních orgánů. Soudy často rozhodují ve věcech vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo společného jmění manželů nebo také o zřízení věcného břemene apod. Jiným státním orgánem, který rozhoduje o vzniku závazkového vztahu může být např. vyvlastňovací úřad, který podle ust. § 24 zákona č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění, ve znění pozdějších předpisů, rozhodne o vyvlastnění a povinnosti zaplatit náhradu.¹³

---

¹⁰ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 39.

¹¹ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 48.

¹² FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 361.

¹³ Viz tamtéž str. 362.

Zánik obchodního závazkového vztahu

V předchozí podkapitole jsme si vysvětlili, z jakých důvodů vznikají obchodní závazkové vztahy. Stejně jako vznik závazkového vztahu tak i jeho zánik je způsoben nejčastěji na základě právního úkonu. Může se jednat o právní úkon jednostranný (v případě splnění závazku, odstoupení od smlouvy, uložení do ústřední úschovy apod.) nebo o právní úkon dvoustranný (nejčastěji se jedná o dohodu, kdy dojde k rozvázání závazku, narovnání, novaci aj.). Dalším důvodem zániku závazku může být i určitá právní událost, nejčastěji smrt jedné ze stran závazkového vztahu, nemožnost splnění, uplynutí doby, splnutí, výpověď či zmaření účelu splnění. V neposlední řadě může dojít k zániku závazku na základě rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu či na základě zákona.¹⁴

Stejně jako vznik závazků je i jejich zánik upraven jak v ObchZ tak i v ObčZ. Oproti vzniku závazků je jejich zánik upraven podrobně jak v obchodním tak v občanském zákoníku. ObchZ se úpravou zániku závazků zabývá ve své části třetí, § 324 – 343. Tyto paragrafy pojednávají o zániku závazku jeho splněním. V § 344 – 357 ObchZ pak najdeme ustanovení o zániku nesplněného závazku. O zániku závazku započtením pohledávek se zabývají § 358 – 364 ObchZ. Úpravu zániku závazků v ObčZ najdeme v jeho části osmé, která jak už napoví její název „závazkové právo“ se nezabývá ničím jiným, než otázkami závazků. Zánik závazků je pak řešen v § 559 – 587. Tyto jednotlivé paragrafy pojednávají především o zániku závazku splněním dluhu, dohodou, započtením, nemožností plnění, uplynutím doby, smrtí věřitele nebo dlužníka, výpovědí, splnutím, neuplatněním práva a narovnáním.

• Splnění dluhu

Splnění je nejžádanější a nejefektivnější způsob zániku závazku. Je žádoucí, neboť tak dochází ke splnění účelu, za kterým byl závazek uzavřen. Jedná se o jednostranný právní úkon, většinou úkon dlužníka. Aby došlo k zániku závazku splněním, musí být dluh splněn řádně a včas. Ve většině případů je povinen splnit dluh sám dlužník (např. pokud si objedná u malíře zhotovení portrétu, je povinen jej namalovat pouze on), jedná se o splnění závazku, které je vázáno výlučně na osobu dlužníka. Existuje však také možnost, kdy kromě dlužníka mohou závazek splnit další osoby. Těmito osobami jsou nejčastěji ručitel, který je povinen splnit dluh v případě, že dlužník nesplnil svůj dluh řádně a včas, ačkoli byl k tomu písemně věřitelem vyzván, dále to může být pojišťovna, kdy povinnost splnit za dlužníka dluh vyplývá

---

¹⁴ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 48.

bud' ze zákona nebo z pojistné smlouvy a jiné osoby, které plní za dlužníka po dohodě s ním.¹⁵

Dlužník je povinen splnit svůj dluh věřiteli a ten je povinen jeho plnění přijmout, pokud by tak neučinil, dostal by se do prodlení sám. Pokud se jedná o plnění, které je výlučně vázáno pouze na osobu věřitele, je povinen plnit pouze jemu. Dlužník má také možnost plnit jiným osobám než věřiteli. V zásadě se jedná o osoby, které dlužníku předloží písemné potvrzení od věřitele o oprávnění přijmout plnění. Pokud dlužník svůj dluh splní, má právo na vystavení potvrzení o splnění dluhu od věřitele. Pokud věřitel toto potvrzení nevystaví, dlužník může odmítnout splnit svůj dluh a do prodlení se nedostává, neboť do prodlení se za těchto okolností dostane věřitel.¹⁶

Při zániku závazku splněním jsou také důležitá ustanovení, týkající se místa, času a způsobu splnění závazku. Místo plnění je ve většině případů dáno dohodou stran. Pokud však dohodnuto není, zákon tak stanovuje bydliště dlužníka, je-li dlužníkem fyzická osoba, nebo sídlo dlužníka, je-li dlužníkem právnická osoba. Pokud dlužník plní peněžitý závazek prostřednictvím provozovatele poštovních služeb nebo peněžního ústavu, pak je dluh splněn okamžikem připsání peněz na účet věřitele vedený u jeho peněžního ústavu nebo vyplacením hotovosti věřiteli v případě poštovních služeb. Doba splnění závazku bývá zpravidla také určena dohodou stran. Ta může být určena buď ve prospěch dlužníka¹⁷, nebo ve prospěch věřitele¹⁸ či obou¹⁹. Pokud není doba splnění závazku určena dohodou, je v zásadě dlužník povinen splnit dluh bez zbytečného odkladu po té, kdy o to byl věřitelem požádán. Při způsobu splnění závazku je žádoucí, aby byl závazek splněn celý najednou. Pokud však dlužník poskytne věřiteli pouze částečné plnění, je povinen jej přijmout, pokud to není v rozporu s povahou samotného závazku. Dlužník má také možnost plnit svůj dluh ve splátkách, buď na základě dohody nebo na základě rozhodnutí soudu. V tomto případě se mohou strany dohodnout, že dojde-li k nesplacení splátky, ztratí tím dlužník možnost splnit

---

¹⁵ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 145 – 146.

¹⁶ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 48.

¹⁷ Věřitel nemůže požadovat splnění dluhu dříve, než v dohodnuté lhůtě, ale dlužník může dluh dříve splnit a věřitel je povinen toto plnění přijmout.

¹⁸ Dlužník není oprávněn splnit dluh dříve než ve stanovené lhůtě, ale pokud jej o to věřitel požádá, je povinen dluh splnit i před touto lhůtou.

¹⁹ Obě strany jsou povinny dodržet stanovenou dobu plnění. Odchýlit se od ní mohou pouze v případě, že s tím druhá strana bude souhlasit.

dluh ve splátkách a věřitel má v takovém případě právo požadovat splnění celého zbytku dluhu najednou. Tento institut se nazývá také „ztráta lhůt“.²⁰

- **Uložení do úřední úschovy**

Tuto formu zániku závazku upravuje ust. § 568 ObčZ. Zde se uvádí, že k uložení do úřední úschovy může dojít pouze v případě, kdy dlužník splní zákonem stanovené podmínky. Dlužník může této formy splnění závazku využít v případě, kdy je věřitel nepřítomen, nebo mu není znám. Také této formy zániku závazku může využít, pokud má pochybnost o tom, kdo je věřitelem či je věřitel v prodlení. Aby mohlo dojít k uložení do úřední úschovy, musí to dovolovat povaha závazku. Do úřední úschovy lze především uložit peníze, cenné papíry či věci movité, jejichž povaha to dovoluje. Nelze tak uložit např. věci, které podléhají rychlé zkáze, nebo věci nadměrné velikosti apod. Dlužník splní závazek uložением do úřední úschovy u místně příslušného úředního orgánu. Takovým orgánem je zpravidla okresní soud. K zániku závazku dojde v okamžiku, kdy k uložení do úřední úschovy došlo. Náklady spojené s uložением nese věřitel.²¹

- **Odstoupení od smlouvy**

Odstoupení od smlouvy jako jednu z forem zániku závazku upravuje ObchZ v § 344 – 351. Pouze § 344 má kogentní charakter, ostatní jsou dispozitivní povahy. V zásadě lze odstoupit od smlouvy pouze v případech, které stanoví zákon nebo jsou dohodnuty ve smlouvě. Kromě toho lze odstoupit od smlouvy také v případě, že byla uzavřena v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, v případě částečné nemožnosti plnění atd. Odstoupení od smlouvy je jednostranným adresovaným právním úkonem. Účinky odstoupení nastávají okamžikem doručení oznámení o odstoupení druhé straně a závazkový právní vztah se tak ruší od počátku, tzn. pokud si již smluvní strany částečně plnily, jsou povinny toto plnění vrátit včetně úroků. ObchZ jako důvod pro odstoupení od smlouvy uvádí především prodlení smluvních stran tj. prodlení věřitele nebo dlužníka. Pokud se jedná o podstatné porušení smluvní povinnosti (viz § 345 ObchZ) může smluvní strana odstoupit od smlouvy, pokud oznámí odstoupení straně druhé bez zbytečného dokladu po té, co se dověděla o porušení smluvní povinnosti. V případě nepodstatného porušení smluvní povinnosti (viz § 346 ObchZ) může smluvní strana odstoupit od smlouvy pouze v případě, že poskytla druhé straně

---

²⁰ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 148 – 150.

²¹ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 226 – 227.

dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění závazku a druhá strana nesplnila závazek ani v této lhůtě.²²

- **Dohoda stran**

Dohodu stran upravuje ObčZ v § 570 – 574. V praxi mohou nastat tři situace: dohoda o nahrazení dosavadního závazku novým (novace), dohoda o zrušení závazku nebo dohoda o prominutí dluhu či vzdání se práva. V případě dohody o novaci se věřitel a dlužník dohodnou na tom, že dosavadní závazek zaniká a nahrazuje se závazkem novým. Tento způsob nazýváme privátní novací. Může však také dojít k novaci kumulativní. V takovém případě se nejedná o zánik závazku nýbrž o jeho změnu viz dále. Dohoda o novaci se může týkat také již promlčeného závazku. V tomto případě musí mít dohoda písemnou formu stejně jako v situaci, kdy i původní závazek měl písemnou formu. Zajišťovací instituty, kterými byl zajištěn původní závazek, platí nadále i pro závazek nový v rozsahu, ve kterém byl zajištěn závazek původní, nevysloví – li ručitel nebo osoby poskytující zajištění, že souhlasí se zajištěním nového závazku. Pokud se věřitel a dlužník dohodnou na zrušení závazku, aniž by vznikl závazek nový, jedná se o tzv. dissoluci. Závazek zaniká v momentě, kdy druhá strana přijme návrh na jeho zrušení. Věřitel a dlužník se také mohou dohodnout na prominutí dluhu (v případě peněžitého závazku) nebo na vzdání se práva (v případě nepeněžitého závazku). Dohoda musí mít písemnou formu a nelze se vzdát práv, které vzniknou věřiteli až v budoucnosti. Zákon také neumožňuje věřiteli jednostranně se vzdát svých práv. Prominutí dluhu či vzdání se práva musí mít vždy formu dohody.²³

- **Narovnání**

Narovnání upravuje ObčZ v § 585 – 587. Jedná se o zvláštní formu dohody, kdy smluvní strany dohodou upraví taková práva a povinnosti, které jsou mezi nimi sporné. Dojde tak k nahrazení původního sporného závazku závazkem novým.

- **Započtení (kompenzace)**

K započtení může dojít buď dohodou nebo jednostranným právním úkonem. V případě započtení dohodou musí mít věřitel a dlužník vzájemné pohledávky a tyto pohledávky musí být stejného druhu (např. obě musí být peněžité). Dohodou lze započíst všechny pohledávky, tedy i ty, které nelze započíst jednostranným započtením (viz § 581 ObčZ). V případě jednostranného započtení platí také podmínka vzájemnosti pohledávek a opět se musí jednat o pohledávky stejného druhu. K započtení však nedochází automaticky, ale jedna ze smluvních

---

²² PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 114 – 116.

²³ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 422 – 423.

stran musí učinit jednostranný právní úkon směřující k započtení. K započtení může dojít až dnem, kdy se tyto vzájemné pohledávky setkají. Tímto dnem je den, kdy je splatná poslední ze započitatelných pohledávek. Jak jsem již uvedla výše ObčZ v § 581 uvádí pohledávky, které jsou z jednostranného započtení vyloučeny.²⁴

- **Nemožnost plnění**

Nemožnost plnění je upravena v § 575 – 577 ObčZ. ObchZ upravuje tuto možnost zániku závazu v § 352 – 354 a jedná se o dispozitivní úpravu, která doplňuje ustanovení obsažená v ObčZ. K zániku závazku dochází tím, že dlužníkovi zaniká povinnost plnit v důsledku dodatečné nemožnosti plnění. Tzn. v průběhu trvání závazkového vztahu nastane skutečnost, která znemožní dlužníkovi splnit závazek (např. nová právní úprava, která zakazuje činnost, ke které se dlužník původně zavázal, nebo zánik věci, která byla např. předmětem smlouvy o přepravě apod.). Byla-li by tato situace známá již v době vzniku závazkového vztahu, tzn. plnění by bylo nemožným již od počátku, nejednalo by se o zánik závazku dodatečnou nemožností plnění, ale šlo by v takovém případě o neplatný právní úkon. Dlužník je ze zákona povinen dodatečnou nemožnost plnění bez zbytečného odkladu oznámit věřiteli.²⁵

- **Uplynutí doby**

Právní úprava je obsažena v § 578 ObčZ. Uplynutím doby zanikají zpravidla takové závazky, které byly sjednané na určitou dobu, jejímž uplynutím zanikají (př. uzavření nájemní smlouvy na dobu 1 roku apod.). K zániku závazkového vztahu již proto není nutná existence jiné další právní skutečnosti.²⁶

- **Smrt dlužníka nebo věřitele**

Právní úpravu najdeme v § 579 ObčZ. Tato ustanovení nám říkají, že k zániku závazku smrtí dlužníka nebo věřitele nedochází, ledaže by obsahem závazkového vztahu bylo takové plnění, které je vázáno výlučně na osobu dlužníka nebo věřitele (např. zhotovení portréту či jiného uměleckého díla konkrétním umělcem apod.). V případě, že se nejedná o plnění výlučně vázané na osobu dlužníka nebo věřitele, pak přechází práva a povinnosti ze závazkového vztahu na dědice. Nedochází tím tedy k zániku závazku, nýbrž ke změně závazku v subjektech závazkového vztahu viz dále.²⁷

---

²⁴ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 53.

²⁵ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 428 – 429.

²⁶ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 121.

²⁷ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 216 – 217.

- **Výpověď**

Ustanovení týkající se výpovědi najdeme rovněž v ObčZ. Výpověď je definována jako *„jednostranný právní úkon, kterým lze zrušit závazek či právo k nepřetržité nebo opakované činnosti nebo závazek zdržet se určité činnosti anebo strpět určitou činnost.“*²⁸ Závazek zaniká uplynutím výpovědní lhůty, kterou najdeme buď v zákoně nebo ve smlouvě.

- **Splynutí**

Splynutí je upraveno v § 584 ObčZ. Splynutí se nazývá také konsolidací. Jedná se o případ, kdy závazek a právo splynou tzn. dojde ke splynutí dlužníka a věřitele v jednu osobu. Z tohoto důvodu dochází splynutím k zániku závazku, neboť ten předpokládá existenci alespoň 2 smluvních stran. Dochází k tomu např. při smrti dlužníka, kdy věřitel je dlužníkovým dědicem apod.²⁹

Subjekty závazkových právních vztahů

Všechny subjekty, které mohou být subjekty občanskoprávních vztahů mohou být také zároveň subjekty závazkových vztahů. Mohou jimi být tedy osoby fyzické, právnické ale i stát či obce a kraje. Dle našeho právního řádu mohou být také subjekty závazkových vztahů cizí státní příslušníci a zahraniční právnické osoby. Jak jsem již uvedla výše, závazkovým právním vztahem je vztah, kde jedna strana tohoto vztahu je oprávněna po druhé straně něco žádat a druhá strana je povinná takové plnění poskytnout. Z tohoto jasně vyplývá, že závazkový právní vztah předpokládá existenci alespoň dvou subjektů a vznik závazkového vztahu pouze s jedním subjektem je tak vyloučen. Typickým příkladem, kdy závazek zaniká z důvodu existence pouze jednoho subjektu je případ zániku závazku splynutím či konsolidací viz. výše. Subjekty závazkových vztahů jsou tedy věřitel na straně jedné a dlužník na straně druhé. Věřitel je tedy strana, která je oprávněna po straně druhé požadovat určité plnění a dlužník je naopak strana, která je povinna toto plnění straně první poskytnout. Kromě pojmů věřitel a dlužník se v praxi častěji setkáváme s označeními, které definují jednotlivé typy smluv. V případě, že se jedná o smlouvu kupní, jsou zde strany pojmenovány kupující a prodávající, v případě smlouvy o dílo se jedná o objednatele a zhotovitele, v případě darovací smlouvy pak dárce a obdarovaný, u nájemní smlouvy pronajímatel a nájemce atd. V praxi se běžně setkáváme se situací, že osoba věřitele je zároveň i dlužníkem a naopak dlužník je

---

²⁸ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 53.

²⁹ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 226.

zároveň i věřitelem. Uvedeme si to na příkladu smlouvy kupní. Kupující je v postavení věřitele, neboť má po prodávajícím právo požadovat dodání určitého zboží. Proávající je proto z tohoto pohledu dlužníkem. Na druhou stranu má však prodávající právo požadovat po kupujícím zaplacení kupní ceny. Z tohoto pohledu je prodávající věřitelem a kupující dlužníkem, neboť má povinnost tuto cenu prodávajícímu zaplatit.³⁰

Pokud v závazkovém vztahu působí na straně dlužníka i věřitele pouze jeden subjekt, tzn. jeden věřitel a jeden dlužník, jedná se o závazkový vztah jednoduchý. V praxi se však také často vyskytují závazkové vztahy, kdy na straně dlužníka nebo věřitele vystupuje více osob. V takovém případě mluvíme o závazcích společných. Pokud se více osob vyskytuje na straně věřitele, je tato situace označena jako pluralita aktivní. Pokud je ale více osob na straně dlužníka, jedná se o pluralitu pasivní. Vzájemné vztahy mezi spoludlužníky a spoluvěřiteli a nebo vztahy vůči druhé straně závazkového vztahu jsou upraveny buď vzájemnou dohodou, nebo na základě zákona či rozhodnutí soudu. Důležitým kritériem je také skutečnost, zda se jedná o závazek dělitelný či nedělitelný. V zásadě tak můžeme společné závazky rozdělit do tří hlavních skupin a to na závazky dílčí, solidární a nedělitelné.³¹

Dílčí závazky

Pokud jde v závazkovém vztahu o dílčí závazek, pak je tato situace nejjednodušší ze všech tří výše uvedených. Znamená, že každý spoluvěřitel je oprávněn požadovat plnění jen do výše svého podílu na společné pohledávce nebo každý spoludlužník je povinen plnit jen do výše svého podílu na společném dluhu. Jak vyplývá z předchozí věty, aby byla možná existence dílčího závazku, musí se jednat o závazek dělitelný. Spoludlužníci nebo spoluvěřitelé se mohou dohodnout na výši svých podílů. Výše jejich podílů může být také určena právním předpisem či rozhodnutím např. soudu. Pokud není výše podílu stanovena ani jedním z výše uvedených způsobů pak platí, že podíly se dělí rovným dílem. Lze to vysvětlit na příkladu, že v případě, kdy jsou tři dlužníci a jeden věřitel, pak každý dlužník je povinen splnit třetinu dluhu věřiteli. Jakmile splní svou třetinu dluhu, zaniká tím jeho závazek vůči věřiteli. Obdobné je to i v opačné situaci. Pokud máme např. tři věřitele, pak je dlužník

---

³⁰ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 377 – 378.

³¹ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 379.

povinen splnit každému z nich jednu třetinu dluhu. Jakmile jednomu z nich třetinu splní, tak už onen věřitel nemá právo požadovat po dlužníkovi další plnění.³²

Solidární závazky

Solidární závazky mezi věřiteli a dlužníky jsou také společné závazky. Opět zde vystupuje více věřitelů tj. spoluvěřitelů nebo více dlužníků tj. spoludlužníků. Zda se jedná o solidární závazky určí buď dohoda dlužníků, právní předpis či rozhodnutí soudu nebo to může plynout ze samotné povahy závazků.

V případě solidárního závazku jsou dlužníci povinni splnit svůj dluh vůči věřiteli společně a nerozdílně a věřitel má právo požadovat splnění na kterémkoli z dlužníků. Může se takto domáhat i splnění celého dluhu na jednom z dlužníků. Činí tak například v případě, že ví, že tento dlužník je více solventní a schopen uhradit své závazky než ostatní apod. Pokud dojde ke splnění celého závazku jedním z dlužníků, závazek všech spoludlužníků tímto zaniká. Naše právo tímto ustanovením ulehčuje postavení věřitele, který má tak lepší možnost domoci se splnění své pohledávky. Postavení dlužníka, který splnil dluh za všechny spoludlužníky je však také právně ošetřeno. Takový dlužník má v zásadě dvě možnosti. Pokud věřitel proti jednomu dlužníkovi uplatní svůj nárok na splnění pohledávky a ten ještě dluh nesplní, může vůči ostatním spoludlužníkům uplatnit tzv. preventivní regres neboli má právo předběžného postihu. Znamená to, že má povinnost vyzoomět ostatní dlužníky a má právo dožadovat se na nich, aby splnili svou část dluhu společně s ním. V případě, že by dlužník již splnil celý dluh nebo alespoň větší část, než na něj podle podílů připadá, může vůči ostatním dlužníkům uplatnit tzv. subrogační regres neboli má právo následného postihu. Znamená to, že má právo požadovat po nich náhradu jejich podílů na dluhu. Její výše je stanovena buď dohodou, právním předpisem či rozhodnutím soudu. Pokud není stanovena ani jedním z výše uvedených způsobů, předpokládáme že podíly jsou stejné.³³

V případě, kdy by se jednalo o situaci, že v závazkovém vztahu vystupuje více věřitelů a pouze jeden dlužník, má kterýkoli ze spoluvěřitelů právo požadovat na dlužníkovi splnění pohledávky. Pokud ten svůj dluh splní, pak závazek zaniká v celém rozsahu. Spoluvěřitelé si pak podle svých podílů vypořádají mezi sebou přijaté plnění. V tomto závazkovém vztahu platí tzv. zásada prevence neboli předstihu. Znamená, že dlužník splní závazek tomu spoluvěřiteli, který o to požádá jako první. Pokud však v době splatnosti pohledávky žádný ze

---

³² KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 61.

³³ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 380.

spoluvěřitelů nepožádá dlužníka o splnění, je ten oprávněn plnit kterémukoli ze spoluvěřitelů.³⁴

Nedělitelné závazky

Výše dva uvedené typy závazků spočívají na principu, že jejich předmět plnění je dělitelný. Zvláštní skupinou závazků jsou však závazky nedělitelné, tj. takové jejichž předmět plnění nelze rozdělit a jehož plnění po dílech by nemělo smysl. V případě nedělitelného závazku zákon hovoří pouze o situaci, kdy na straně jedné stojí více spoluvěřitelů a na straně druhé jeden dlužník. Dlužník je v takovém případě povinen splnit svůj dluh buď všem věřitelům najednou nebo pouze jednomu z nich, ale jen v případě, že s tím ostatní spoluvěřitelé souhlasí.³⁵

Shrnutí

V první kapitole jsem stručně vysvětlila základní pojmy z oblasti závazkového práva. Vysvětlila jsem zde vztah ObchZ a ObčZ při úpravě závazkových vztahů, co to jsou závazkové vztahy, jak vznikají, zanikají a kdo jsou jejich subjekty. V následující kapitole se podrobně zaměřím na změny závazkových vztahů a to jak na změny obsahu závazků tak na změny subjektů závazkových vztahů.

---

³⁴ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 64

³⁵ Viz tamtéž str. 65.

3 Změna závazků

V předchozí kapitole jsem se zabývala obecnými otázkami týkajícími se závazků, jako jsou jejich vznik, zánik, subjekty těchto vztahů atd. Nyní se zaměřím na právní úpravu změn závazků, která je stěžejním tématem této práce. V první části této kapitoly se zaměřím na změnu závazkových vztahů v jejich obsahu, kde se jedná především o otázku prodlení dlužníka a věřitele. V druhé části se pak věnuji změně subjektů závazkových vztahů a to postoupení pohledávky, převzetí dluhu, přistoupení k závazku, poukázce a poukázce na cenné papíry. Uvedu zde i základní informace týkající se factoringu a forfaitingu, což jsou odvozené formy postoupení pohledávky, která je jedním z druhů změn subjektů závazkových vztahů.

Právní úprava změny závazků je obsažena v ObčZ v části osmé v § 516 – 543. Změna závazkového vztahu je typickým příkladem situace, kdy je daná právní skutečnost upravena především zákoníkem občanským a proto se při řešení použije hlavně ten. Z pohledu ObčZ mohou nastat dvě základní situace a to změna v subjektech závazkového právního vztahu nebo změna v obsahu závazkového právního vztahu. Jde o případy velmi časté, neboť v praxi ve většině situací nezůstávají původní závazkové vztahy neměnné, ale vlivem výskytu nových právních skutečností se mění.

Změna původního závazkového vztahu může nastat na základě právních úkonů, rozhodnutí soudu nebo jiných státních orgánů. Možná je také změna závazkového vztahu ze zákona.

Změna v obsahu závazků

Změny v obsahu závazků popisuje ObčZ v § 516 – 523. V závazkových právních vztazích existuje tzv. princip smluvní dohody, což znamená, že účastníci těchto vztahů mohou na základě dohody měnit svá vzájemná práva a povinnosti. Dohoda stran je tedy jedna z možností změny v obsahu závazků. Ne vždy však dochází ke změně obsahu závazku dohodou. Časté jsou také situace, kdy ke změně závazkového vztahu dochází na základě porušení povinností z něj vyplývajících. V takovém případě se může jednat o prodlení věřitele či dlužníka. Kromě ObčZ upravuje tuto problematiku také ObchZ v části třetí (§ 365 – 372). ObchZ také uvádí jako možnou změnu obsahu závazku tzv. poskytnutí vadného plnění a to v § 324.³⁶

---

³⁶ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 100.

Změna dohodou

Změna závazkového vztahu dohodou se také nazývá kumulativní novace. Tento výraz znamená, že vedle původního závazku vzniká nový závazek, původní však nezaniká a nadále trvají oba společně, na rozdíl od novace privátní³⁷. „*Podstatou změny závazkového vztahu dohodou je, že k původní právní skutečnosti, která daný právní vztah založila, přistoupila další právní skutečnost, která mění práva a povinnosti z původního právního vztahu*“, jak tvrdí Knappová, Švestka a kol. (2002, str. 123). Mění se tak vzájemná práva a povinnosti subjektů tohoto vztahu. Nejčastěji se jedná o předmět plnění, dobu plnění, sjednanou cenu, dodací podmínky a jiné.

V případě, kdy zákon vyžaduje písemnou formu původního závazku nebo se na písemné formě dohodli účastníci nebo to vyžaduje jeden z nich, pak i změna závazkového vztahu musí být učiněna písemně. Pokud původní závazek je zajištěn, pak trvá jeho zajištění i po změně závazku, pokud však ručitel nedal ke změně souhlas, může namítat proti věřiteli vše, co by mohl namítat, kdyby nedošlo k dané změně.³⁸

Prodlení dlužníka

Prodlení dlužníka se věnuje ObčZ v § 517 – 521. Kromě ObčZ upravuje prodlení dlužníka také ObchZ v § 365 – 369 viz dále. Třetím právním předpisem, kde můžeme najít ustanovení upravující prodlení dlužníka je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Právní úpravou v ZP se zde blíže zabývat nebudu.

K prodlení dlužníka dochází, pokud dlužník nesplní svůj závazek řádně a včas. V latinské terminologii lze prodlení dlužníka označit jako mora debtors. Nezáleží na tom, zda dlužník prodlení zavinil nebo ne. Jde o tzv. objektivní odpovědnost. Závazek dlužníka trvá nadále i když je v prodlení, tzn. musí svůj závazek splnit. Závazek nemusí splnit pouze, jedná-li se o tzv. závazek fixní. Pokud je závazek fixní, pak tím, že se dostává dlužník do prodlení závazek zaniká, neboť věřitel nemá zájem na opožděném plnění závazku. Stává se tak v případech, kdy je ve smlouvě např. sjednána pevná doba plnění, nebo z povahy věci či smlouvy plyne, že o opožděné plnění nemá věřitel zájem. Závazek je v tomto případě od začátku neplatný a zaniká. Jeho splnění je možné pouze v případě, že věřitel bezodkladně oznámí dlužníkovi, že na splnění závazku trvá i přes jeho prodlení.³⁹

---

³⁷ Privátní novace znamená zánik původního závazku a vznik nového závazku. Nejedná se tedy o zněnu závazku.

³⁸ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 101.

³⁹ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 397 – 398.

Prodlení dlužníka sebou nese mnohé následky jak pro věřitele tak pro dlužníka. Věřitel může např. odstoupit od smlouvy, požadovat poplatek z prodlení, úroky z prodlení apod. Naopak je zde však riziko, že mu prodlením dlužníka vznikne škoda. Dlužník je naopak povinen platit úroky z prodlení, poplatek z prodlení či nahradit věřiteli vzniklou škodu. Více o důsledcích jak pro věřitele tak dlužníky v kapitole 4.

Prodlení dlužníka dle obchodního zákoníku (§ 365 – 369)

Jako i ostatní již výše zmíněné otázky týkající se závazků, nachází se i tato úprava v ObchZ v části třetí, hlavě první. V § 365 – 369a se ObchZ zabývá otázkami týkající se prodlení dlužníka jak obecně, tak i otázkami, které řeší náhradu škody a možnost odstoupení od smlouvy v případě prodlení dlužníka či úroky z prodlení. Obecná úprava prodlení dlužníka se použije na obchodní závazkové vztahy. Je shodná s úpravou v ObčZ a prodlení dlužníka rovněž označuje za takovou situaci, kdy dlužník nesplnil řádně a včas svůj závazek. U konkrétních smluvních typů pak můžeme najít konkrétní případy, kdy je dlužník v prodlení. Stejně jako ObčZ označuje prodlení dlužníka jako stav objektivní, kdy nezáleží na tom, zda dlužník své prodlení zavinil nebo ne. Na rozdíl od ObčZ se ObchZ zabývá trochu podrobněji problematikou náhrady škody a otázkami úroků z prodlení při prodlení dlužníka. Touto problematikou se budu více zabývat v kapitole 4.

Prodlení věřitele

Právní úpravu prodlení věřitele obsahuje ObčZ v § 522 a 523. Stejně jako prodlení dlužníka, tak i prodlení věřitele je upraveno pro obchodní závazkové vztahy i v ObchZ v § 370 – 372 viz dále. Dále můžeme nalézt úpravu prodlení věřitele také v ZP. K prodlení věřitele dochází pokud nepřijme včas a řádně nabídnuté plnění od dlužníka nebo mu neposkytne potřebnou součinnost ke splnění dluhu. V takovém případě se dostává věřitel do prodlení. Nejčastěji jde například o situace, kdy se věřitel nedostaví na místo sjednaného předání věci, neposkytne dlužníkovi své číslo bankovního účtu ke splnění peněžitého dluhu, nedodá včas potřebnou dokumentaci či součástky sloužící ke zhotovení věci, i když se na tom s dlužníkem dohodl apod. Věřitel se může dostat do prodlení také v případě, pokud na vyzvání dlužníka mu odepře vydat písemné potvrzení o splnění dluhu. V tomto případě může totiž dlužník využít podle ust. § 569 odst. 2 ObčZ svého práva na odepření splnění. V latině se prodlení věřitele označuje jako *mora creditors*.

I v případě prodlení věřitele nastávají jak pro věřitele tak pro dlužníka určité právní následky, které musí oba nést. Ať už jde o vzniklé náklady dlužníka, odpovědnost věřitele za

ztrátu věci, jde-li o věcné plnění, odpovědnost věřitele za škodu vzniklou dlužníkovi apod. Více k jednotlivým důsledkům uvádím v kapitole 4.

Prodlení věřitele dle obchodního zákoníku (§ 370 – 372)

Prodlení věřitele je upraveno v části třetí, hlavě první, § 370 – 372 ObchZ. I zde je obecná úprava prodlení věřitele shodná s úpravou v ObčZ. U jednotlivých typů smluv pak můžeme najít konkrétní situace, kdy se věřitel dostane do prodlení.⁴⁰

Poskytnutí vadného plnění

Ke změně v obsahu závazků může také dojít v důsledku poskytnutí vadného plnění dlužníkem. Dojde k ní však pouze v případě, že věřitel v důsledku vadného plnění neodstoupí od smlouvy (možnost odstoupit od smlouvy nemá nebo ji má, ale nevyužije ji). Ke změně v obsahu závazku tak dochází takovým způsobem, který koresponduje právům věřitele z vadného plnění. Dlužník je tak v prodlení až do doby, kdy splní povinnosti, které mu vznikly vadným plněním.⁴¹

Změna závazků v subjektech závazkových vztahů

Změnu subjektů závazkového právního vztahu upravuje ObčZ v části osmé v § 524 – 543. Ke změně subjektů závazkového právního vztahu může docházet na základě právního úkonu, na základě rozhodnutí soudu či jiného správního orgánu, ze zákona či v důsledku určité právní události.

V případě změny subjektů závazkového vztahu na základě právního úkonu se jedná o situace, které výslovně upravuje ObčZ a jsou to postoupení pohledávky, převzetí dluhu, přistoupení k závazku, poukázka a poukázka na cenné papíry. Touto problematikou se budu zabývat v následujících podkapitolách. Na základě rozhodnutí soudu dochází ke změně subjektů například při soudním rozhodnutí o vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo příkázáním pohledávky povinného při exekuci. Ze zákona dochází ke změně subjektů závazkového vztahu například v případě, kdy nám někdo ukradne věc, která je v našem vlastnictví a máme ji pojištěnou, tak nám pojišťovna vyplatí pojistné a má nárok na náhradu škody proti zloději, nebo tehdy, když ručitel uhradí za dlužníka dluh, stává se věřitelem v rozsahu, v jakém za dlužníka plnil apod. Změna v důsledku právní události znamená, že

---

⁴⁰ POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 881 s. ISBN 978-80-7357-491-8.

⁴¹ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky.* 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 185.

původní osoba věřitele nebo dlužníka zanikla. Může se jednat například o smrt fyzické osoby nebo zánik právnické osoby.⁴²

Všeobecné nástupnictví

Jedná se o případy, kdy ke změně subjektů závazkového vztahu dochází v důsledku právní události. Všeobecné nástupnictví se označuje jako univerzální sukcese. Dochází k němu v případě, kdy dlužník nebo věřitel zanikl. Můžou nastat dvě situace a to v závislosti na tom, zda dlužník či věřitel byla fyzická nebo právnická osoba. V případě fyzické osoby se jedná o její smrt a závazky nebo pohledávky přecházejí na dědice v dědickém řízení a dědic se tak stává novým věřitelem nebo dlužníkem. V případě, že se jedná o zánik právnické osoby, bez její předchozí likvidace (odúmrtí) přechází práva a povinnosti na stát. Zvláštním případem je zánik obchodní společnosti nebo družstva. Přechod práv a povinností je v takovém případě upraven podle § 69 a násl. a § 254 a násl. ObchZ.⁴³

Postoupení pohledávky

Postoupení pohledávky upravují ust. § 524 – 530 ObčZ. Postoupení pohledávky se také nazývá cese. Při postoupení pohledávky dochází ke změně v osobě věřitele. Postoupení pohledávky je jediným případem uvedeným v ObčZ, kdy dochází ke změně v osobě věřitele. V ostatních případech, které uvádí ObčZ ve svých § 531 – 543 dochází ke změnám v osobě (případně počtu) dlužníka.

Původní věřitel (postupitel) postupuje svou pohledávku vůči dlužníkovi třetí osobě (postupníkovi). Ten se stává novým věřitelem na místo původního věřitele. Věřitel může postoupit pohledávku i bez souhlasu dlužníka. Pokud dochází k postoupení pohledávky na základě smlouvy, musí mít tato smlouva písemnou formu. V případě nedodržení písemné formy je smlouva o postoupení neplatná. Pohledávku lze postoupit také ze zákona viz. dále, nebo na základě rozhodnutí soudu.⁴⁴

Postoupení pohledávky je věřitel povinen bezodkladně oznámit dlužníkovi, aby ten věděl komu má svůj dluh plnit. V případě, že by se o postoupení dlužník nedověděl, může svůj dluh plnit původnímu věřiteli. V takové situaci se má za to, že dlužník splnil svůj dluh řádně a včas.⁴⁵

---

⁴² FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 399 – 400.

⁴³ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 102.

⁴⁴ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 114.

⁴⁵ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 41.

Předmětem postoupení může být pohledávka peněžitá (zaplacení kupní ceny, splátky úvěru apod.) i nepeněžitá (provedení opravy, sestavení díla na zakázku apod.). Pokud se jedná o splatnost pohledávky, tak lze postoupit jak splatnou, tak ještě nesplatnou pohledávku. Lze postoupit také pohledávku promlčenou. Nelze však postoupit takovou pohledávku, u které již uplynula prekluzí lhůta, neboť uplynutím této lhůty daná pohledávka a tím i závazkový vztah, ze kterého plyne, zaniká. Jak uvádí ust. § 524 odst. 2 ObčZ s postoupenou pohledávkou přechází na nového věřitele i její příslušenství (např. úroky z úvěru, náklady spojené s uplatněním pohledávky, poplatek z prodlení aj.) a všechna práva spojená s postoupenou pohledávkou (např. právo na zajištění). Postoupit pohledávku lze buď za úplatu nebo bezúplatně.⁴⁶

Jak již bylo výše uvedeno, postoupit lze jak splatnou, nesplatnou tak promlčenou pohledávku; peněžitou či nepeněžitou. Ne vždy je však pohledávka postupitelná, tzn. některé pohledávky postoupit nelze.

1. Občanský zákoník uvádí ve svém ust. § 525 odst. 1 a 2, které pohledávky nelze postoupit. Především se jedná o takové pohledávky, které zanikají nejpozději smrtí věřitele (právo na bolestné či na náhradu za ztížení společenského uplatnění) nebo takové, jejichž obsah by se změnou věřitele změnil. Podle Občanského zákoníku nelze také postoupit pohledávku, pokud by nemohla být postižena výkonem rozhodnutí. Jedná se hlavně o takové pohledávky, na které nelze použít výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky. Tyto přímo uvádí Občanský soudní řád (dále OSŘ).
2. Dále nelze postoupit takové pohledávky, jejichž postoupení brání původní dohoda mezi věřitelem a dlužníkem, jak uvádí ust. § 525 odst. 2.
3. Některé pohledávky také nelze postoupit z důvodu, že jejich nepostupnost vyplývá ze samotné povahy závazku. Patří sem takové závazky, jejichž plnění je nezastupitelně vázáno na osobu dlužníka. Tzn. věřitel nemá zájem o plnění někým jiným, například u smlouvy o dílo má věřitel zájem na zhotovení díla konkrétním člověkem a ne někým jiným.⁴⁷

Postoupit lze také pohledávku, která je zajištěná určitým zajišťovacím právem. Může se jednat o zástavní právo, ručení a jiné. Podle zákona musí postupitel o postoupení pohledávky podat osobě, která poskytuje zajištění zprávu. I když tato osoba s postoupením nesouhlasí,

---

⁴⁶ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 103.

⁴⁷ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 114.

nemá to žádný vliv na zajištění daného závazku, neboť její postavení se postoupením nijak nezhorší a nepřináší pro ni žádná rizika.⁴⁸

Dlužník má právo uplatnit vůči novému věřiteli (postupníkovi) veškeré námitky, které mohl uplatnit vůči původnímu věřiteli (postupiteli). Také může použít k započtení vůči postupníkovi všechny své pohledávky, které mohl použít k započtení vůči postupiteli, jestliže je postupníkovi oznámil bez zbytečného odkladu. Podle ust. § 529 odst. 2 ObčZ může dlužník použít k započtení i takové pohledávky, které ještě v době oznámení postoupení pohledávky nebo prokázání postoupení pohledávky nebyly splatné.

Existují dva právní důvody postoupení pohledávky a to smlouva a zákon.

1. Smlouva, na jejímž základě dochází k postoupení pohledávky, je uzavírána mezi postupitelem a postupníkem. Jedná se o smlouvu konsensuální, tzn. k jejímu vzniku dochází souhlasným projevem vůle smluvních stran. Tato smlouva musí mít podle občanského zákoníku písemnou formu. Původní věřitel je povinen podle zákona oznámit postoupení bez zbytečného odkladu dlužníkovi. Podle ust. § 526 odst. 2 ObčZ není dlužník oprávněn dožadovat se po postupiteli prokázání smlouvy o postoupení.
2. K postoupení pohledávky může dojít také za zákona. Jak už bylo výše uvedeno, jedná se například o situace, kdy dojde ke smrti nebo zániku věřitele a pohledávka tak přechází na nového věřitele v rámci dědického řízení, nebo dochází k přechodu pohledávky na ručitele, v důsledku toho že splnil za dlužníka jeho dluh.⁴⁹

Pokud dojde k postoupení pohledávky za úplatu, stanovuje ObčZ v určitých případech odpovědnost postupitele postupníkovi. Postupitel odpovídá jestliže:

- se postupník nestal místo postupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem,
- postoupená pohledávka nebo její část zanikla započtením nároku, který měl dlužník vůči postupiteli,
- dlužník splnil svůj závazek postupiteli dříve, než byl povinen jej splnit postupníkovi.⁵⁰

Dále také pokud došlo k postoupení pohledávky za úplatu, může postupitel ručit postupníkovi za dobytost postoupené pohledávky. Za její dobytost však ručí pouze

---

⁴⁸ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 115.

⁴⁹ Viz tamtéž str. 116 – 117.

⁵⁰ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 103.

v případě, že se k tomu písemně zavázal. Ručí do výše přijaté úplaty za postoupenou pohledávku spolu s úroky. Pokud však postupník nevymáhá postoupenou pohledávku bez zbytečného odkladu na dlužníkovi u soudu, ručení postupitele v tomto případě zaniká. Pokud byla pohledávka postoupena bezúplatně, nevzniká postupiteli žádná odpovědnost z výše uvedených.⁵¹

ObčZ ve svém ust. § 530 odst. 1 a 2 upravuje také vymáhání postoupených pohledávek. Postupitel může vymáhat pohledávky svým jménem na účet postupníka na základě toho, že jej o to postupník požádá. Pokud již bylo postoupení pohledávky dlužníkovi oznámeno či prokázáno, může ji vymáhat postupitel pouze v případě, že tak nečiní postupník a postupitel musí dlužníkovi prokázat, že má od postupníka souhlas s vymáháním této pohledávky.

Kromě situací, kdy věřitel postupuje pouze jednu konkrétní pohledávku mohou nastat i situace, kdy postupuje určitý druh svých pohledávek případně všechny své pohledávky. Taková situace bývá nazývána tzv. globální cesí. Není ani vyloučena možnost, že již jednou postoupená pohledávka bude znovu postoupena dalšímu věřiteli nebo zpět věřiteli původnímu.⁵²

Postoupení pohledávky je tak jediným případem, kdy dochází ke změně v osobě věřitele. Ostatní případy změny závazku v subjektech uvádí takové změny, kdy dochází ke změně v osobě dlužníka. Pro názornost je v příloze č.1 uveden vzor smlouvy o postoupení pohledávky.

Factoring a forfaiting

V rámci podkapitoly o postoupení pohledávky jsem se rozhodla zde zařadit i část pojednávající o factoringu a forfaitingu, neboť se jedná o instituty odvozené z postoupení pohledávky, i když je český právní řád přímo neupravuje.

Pokud hovoříme o factoringu, máme na mysli úplatné převzetí krátkodobých pohledávek (splatnost zpravidla 90 dnů). Tohoto právního poměru se účastní tři strany a to faktor, jeho klient a klientův dlužník. V pozici faktora stojí nejčastěji banka či jiná finanční instituce zabývající se factoringem. Na základě smlouvy faktora a klienta dochází k převodu klienových pohledávek na faktora. Ten se tak stává věřitelem zákazníků svého klienta (dlužníků) a zároveň dlužníkem vůči vlastnímu klientovi. Factoring tedy plní dvě funkce a to finanční a doprovodné. Finanční funkce je nejzásadnější, neboť umožní klientovi nevázat ve

---

⁵¹KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 117.

⁵²KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 116.

svých pohledávkách kapitál a zvýší tak jeho likviditu.⁵³ Mezi doprovodné funkce řadíme např. vedení evidence dlužníků a s tím související účetnictví, upomínání dlužníků apod.⁵⁴

Pokud bychom se factoringem zabývali blíže, zjistili bychom, že z hlediska právních aspektů má nejbližší k institutu postoupení pohledávky, avšak současně plní také funkci úvěru a obsahuje také některé prvky příkazní smlouvy. Na rozdíl od postoupení pohledávky však faktorův klient neodpovídá za dobytost převedené pohledávky (tzv. „pravý factoring“), jak je tomu v případě ručení postupitele při úplatném postoupení pohledávky.⁵⁵

Pro názornost zde uvádím průzkum Asociace factoringových společností České republiky, kde uveřejnila statistické údaje o vývoji factoringu v České republice za rok 2007. Jedná se o dosažené obraty členů AFS za rok 2007 viz tab. 3.1 a podíly členů AFS na tuzemském factoringovém trhu za rok 2007 viz graf 3.2.

Tabulka 3.1

2007 1-12 (v mil. Kč)	Tuzemský	Exportní	Importní	Celkem	Podíl na trhu
ČSOB Factoring	22 308	4 755	0	27 063	21,3 %
D. S. Factoring	1 755	157	0	1 912	1,5 %
Factoring ČS	23 748	1 931	1 274	26 953	21,2 %
Factoring KB	16 054	2 012	78	18 144	14,3 %
UniCredit Factoring	2 225	305	0	2 530	2,0 %
NLB Factoring	9 858	2 791	199	12 848	10,1 %
Transfinance	18 280	6 206	1 560	26 046	20,5 %
Raiffeisenbank	7 891	3 754	0	11 645	9,2 %
Celkem	102 119	21 911	3 111	127 141	100 %

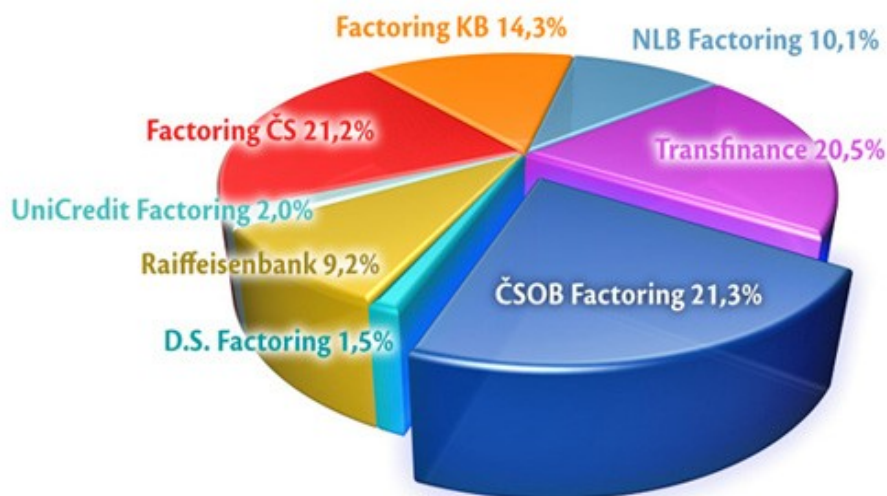
Zdroj: ČSOB Factoring. *iHNed.cz* [on-line] akt. 7.4.2008. [cit. 6.4.2011]. Dostupný z www: <<http://komercniprezentace.ihned.cz/c1-23797050>>.

⁵³ Likvidita je schopnost dostát svým závazkům.

⁵⁴ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 172 – 173.

⁵⁵ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 174.

Graf 3.2

Zdroj: ČSOB Factoring. *iHNed.cz* [on-line] akt. 7.4.2008. [cit. 6.4.2011]. Dostupný z www: <<http://komercniprezentace.ihned.cz/c1-23797050>>.

Pro srovnání zde uvedu souhrnná čísla i za roky 2008 a 2009. Celkový obrat postoupených pohledávek činil za rok 2008 134 mld. Kč a za rok 2009 99,7 mld. Kč. Důsledkem poklesu tohoto druhu financování je jistě světová ekonomická krize, která má dopad na veškerá odvětví hospodářství, průmyslu či obchodu.⁵⁶

Forfaiting je stejně jako factoring odkup pohledávek avšak s tím rozdílem, že se jedná o střednědobé až dlouhodobé pohledávky s dobou splatnosti od jednoho roku až do šesti nebo i deseti let. Rozdílem proti factoringu je také skutečnost, že se vyžaduje ručení nebo jiný způsob zajištění převáděných pohledávek, neboť forfaiter na sebe přebírá veškerá rizika spojená s těmito pohledávkami, jako je riziko platební neschopnosti, rizika ekonomická a politická např. vyhlášení cenových a měnových opatření, riziko válečných konfliktů apod.⁵⁷

Převzetí dluhu

Převzetí dluhu je druhým možným způsobem změny závazku v jeho subjektech. Jedná se o změnu závazku, kdy dochází ke změně v osobě dlužníka. ObčZ upravuje tuto problematiku v § 531 a 532. Převzetí dluhu se také nazývá intercese privativní. Jedná se o takovou změnu dlužníka, kdy na místo původního dlužníka vstupuje do závazkového vztahu

⁵⁶ WEBER, Š. *Trh s odkupem pohledávek klesl o čtvrtina na 100 miliard*. [on-line]. 13.1.2010 [cit. 9.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.komora.cz/zpravodajstvi-a-media/aktuality-4/finance-dotace-dane>>.

⁵⁷ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4. str. 175.

třetí osoba, která se stává novým dlužníkem. Z tohoto vyplývá, že původní dlužník již není dlužníkem a jeho dluh zaniká, neboť nový dlužník se zavázal, že dluh splní za něj. Jelikož se jedná o změnu dlužníka a to by mohlo znamenat pro věřitele ohrožení splnění závazku, musí se změnou dlužníka věřitel dát souhlas. Nezáleží už pak na tom, zda jeho souhlas bude písemný, ústní či konkludentní tzn. souhlas dá i tím, že např. přijme plnění od nového dlužníka.⁵⁸

V zásadě lze převzít dluh peněžitý. Pokud jde o převzetí dluhu nepeněžitého, nesmí toto převzetí odporovat dohodě věřitele a dlužníka nebo se nesmí jednat o takové plnění, které je vázáno výlučně na osobu toho konkrétního dlužníka. Musí se jednat tedy o plnění zastupitelné. K převzetí dluhu dochází na základě písemné smlouvy, kterou mezi sebou uzavírají dlužník a třetí osoba, která se tak stává novým dlužníkem na místo původního. Písemnou formu této smlouvy zákon vyžaduje. Vzor této smlouvy je přiložen v příloze č.2. Kromě převzetí dluhu na základě smlouvy může nastat i taková situace, kdy k převzetí dluhu dojde na základě zákona či soudního rozhodnutí. V prvním případě se jedná např. o situaci při vypořádání dědictví, v druhém pak např. při vypořádání společného jmění manželů nebo podílového spoluvlastnictví.⁵⁹

ObčZ v ust. § 532 uvádí, že obsah závazku, který byl převzat se tímto převzetím nemění a zůstává stejný. Dále tento paragraf pojednává také o zajištění převzatého dluhu. V zásadě platí, že dojde-li k převzetí dluhu třetí osobou, zajištění závazku platí pouze v případě, že osoba nebo osoby, které poskytují zajištění závazku, dají souhlas s převzetím dluhu. Pokud tento souhlas nedají, zajištění dluhu zaniká, ale na smlouvy o převzetí dluhu to nemá vliv a ta je i přes jejich nesouhlas platná. V případě, že dojde k převzetí dluhu, může námitky, které mohl uplatnit vůči věřiteli původní dlužník, uplatnit vůči věřiteli i dlužník nový. Může se jednat např. o námitku promlčení apod.⁶⁰

ObčZ ve svém § 531 odst. 2 uvádí ještě jednu situaci, kdy bez dohody s dlužníkem převezme jeho dluh třetí osoba písemnou smlouvou s věřitelem. Pokud však nastane tento případ, nejedná se o převzetí dluhu, ale o tzv. přistoupení k závazku, kterým se budu zabývat v následující podkapitole.

---

⁵⁸ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 403.

⁵⁹ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 117 – 118.

⁶⁰ Viz tamtéž.

Přistoupení k závazku

Přistoupení k závazku je dalším možným způsobem změny závazku v subjektech. Dochází zde ke změně počtu subjektů závazkového vztahu a to ke změně počtu dlužníků. Zákonnou úpravu přistoupení k závazku najdeme v § 531 odst. 2, ObčZ a dále pak v § 533 a 534 ObčZ. Přistoupení k závazku lze obecně definovat jako změnu v počtu dlužníků, kdy třetí osoba se písemně dohodne s věřitelem, že splní za dlužníka jeho dluh. Nestává se tak dlužníkem na místo původního dlužníka, na rozdíl od převzetí dluhu, nýbrž se stává dlužníkem vedle původního dlužníka. Přistoupení k závazku se také nazývá kumulativní intercese.⁶¹

V případě, kdy dojde k přistoupení k závazku písemnou dohodou třetí osoby s věřitelem podle ust. § 531 odst. 2 ObčZ, stává se tato třetí osoba dlužníkem vedle původního dlužníka. Jedná se vlastně o specifický případ, kdy dochází k „převzetí dluhu“ bez souhlasu původního dlužníka. Může se zde jednat jak o dluh peněžitý, tak i o dluh nepeněžitý. Nový dlužník, který splní dluh nemá v tomto případě možnost požadovat následné splnění po původním dlužníkovi či jakoukoliv jinou náhradu. Jiná situace je definovaná v § 533 ObčZ. Zde se hovoří o přistoupení k závazku, kdy na základě písemné dohody věřitele a třetí osoby dochází k přistoupení k závazku, avšak musí se jednat pouze o peněžitý závazek. V takovém případě se třetí osoba stane dlužníkem vedle původního dlužníka stejně jako v prvním případě, ale na rozdíl od první situace jsou zavázáni ke splnění dluhu společně a nerozdílně, i když původní dlužník nesouhlasí s dohodou, kterou třetí osoba uzavřela s věřitelem. Jedná se o tzv. pasivní solidaritu. V příloze č. 3 uvádím vzor takové smlouvy o přistoupení k závazku. Stejně jako v případě převzetí dluhu tak i v případě přistoupení k závazku zákon uvádí, že nový dlužník může uplatnit vůči věřiteli veškeré námitky, které může uplatnit dlužník původní.⁶²

Specifickým případem je situace upravená v § 534 ObčZ. V literatuře bývá označována jako další možný způsob změny závazku v subjektech a to tzv. převzetí plnění. Jedná se o takový případ, kdy se třetí osoba dohodne s dlužníkem, že za něj splní jeho dluh. Nedojde zde však k žádnému následnému schválení věřitelem nebo k dohodě s ním. Nejde proto o změnu v subjektech závazkového vztahu. Jedná se pouze o vznik nového závazku, kterým se třetí osoba zavazuje dlužníkovi, že za něj splní jeho závazek vůči věřiteli. Dlužník je tedy oprávněn toto plnění po ní požadovat. Věřiteli však z této dohody nevzniká žádné přímé

---

⁶¹ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 404.

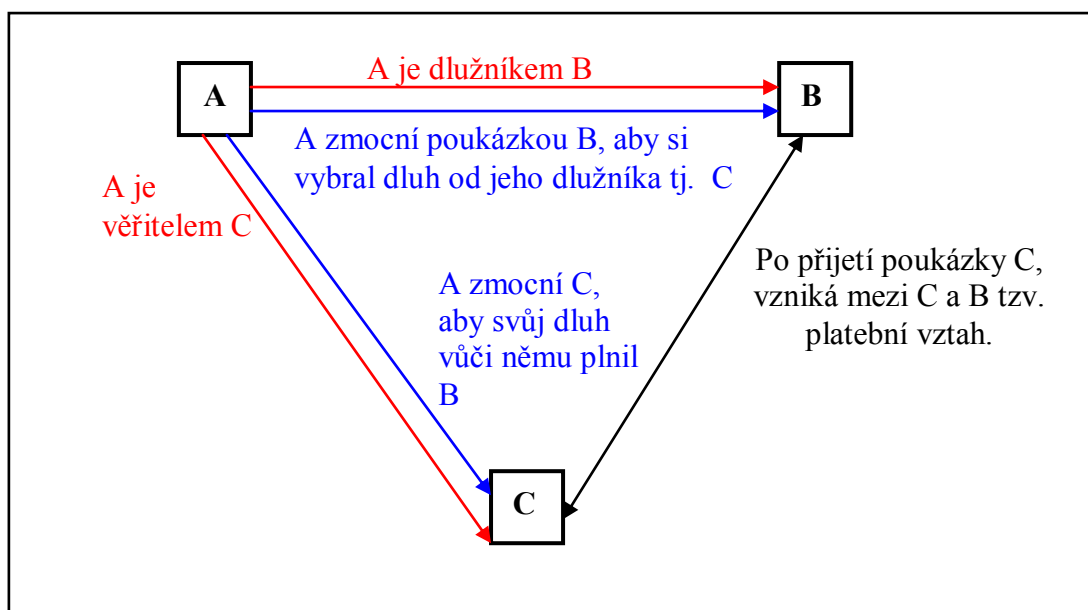
⁶² Viz tamtéž str. 404 – 405.

právo. Tato dohoda mezi dlužníkem třetí osobou nemusí mít písemnou formu, záleží pouze na jejich vůli zda ji uzavřou ústně či písemně.⁶³

Poukázka

Poukázka je dalším způsobem změny subjektů závazkového vztahu. Jedná se o změnu na straně dlužníka. Její právní úpravu najdeme v § 535 – 539 ObčZ. Poukázka se také nazývá asignace. Jedná se vlastně o závazkový vztah mezi třemi stranami. Pro lepší orientaci a názornost nejdříve vysvětlím jednotlivé účastníky tohoto „vzájemného“ závazkového vztahu. Prvním z nich je tzv. **poukazatel** neboli **asignant**. Poukazatel je osoba, která vydala poukázku. V Obr. 3.3 se jedná o osobu A. Druhým je tzv. **poukazník** neboli **asignatář**. Poukazník je věřitelem poukazatele, který jej opravňuje k tomu, aby si svůj dluh vybral od jeho dlužníka. V Obr. 3.3 se jedná o osobu B. Třetí osobou je tzv. **poukázaný** neboli **asignát**. Tato osoba je dlužníkem poukazatele a ten ji opravňuje k tomu, aby svůj dluh vůči poukazateli neplnila jemu nýbrž poukazníkovi. V Obr. 3.3 se jedná o osobu C.⁶⁴

Obrázek 3.3

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak ze zákona tak i ze schématu výše vyplývá, že se v tomto případě jedná o tzv. dvojí zmocnění. Nejprve dochází k tomu, že poukazatel zmocní poukazníka, aby si dluh vybral místo od něj tak od poukázaného. Za druhé zmocní poukazatel poukázaného k tomu, aby svůj

⁶³ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 105.

⁶⁴ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 405.

dluh plnil místo jemu tak poukazníkovi avšak na jeho účet (na účet poukazatele). Dochází zde ke hromadění tří dílčích právních vztahů a to vztahu valutového, úhradového (krycího) a platebního. O vztah valutový se jedná, když dojde k dohodě mezi poukazatelem a poukazníkem o tom, že svůj dluh vůči poukazateli si může poukazník vybrat od poukázaného. V případě vztahu úhradového jde o takový vztah, kdy se poukazatel dohodne s poukázaným, že poukázaný poskytne plnění poukazníkovi. O platební vztahu můžeme hovořit tehdy, pokud poukázaný vlastním jednostranným právním úkonem přijme poukázku. ObčZ v § 535 pak výslovně uvádí, že teprve okamžikem přijetí poukázky poukázaným vzniká vlastní právní vztah mezi poukázaným a poukazníkem. Zákon také pamatuje na možnost odvolání poukázky. Ust. § 535 odst. 1 Obč Z nám říká, že odvolat poukázku může poukazatel do té doby, dokud ji poukázaný nepřijal.⁶⁵

Pokud si shrneme výše uvedené poznatky a informace, dojdeme k závěru, že ke změně závazkového vztahu v subjektech, konkrétně ke změně dlužníka, dochází na základě poukázky, pokud jsou splněny následující podmínky:

- Poukazatel zmocní poukazníka a ten toto zmocnění přijme.
- Poukázaný přijme zmocnění poukazatele. Pokud poukázaný dluží poukazateli to co má plnit, je ze zákona povinen toto zmocnění přijmout.
- Ve chvíli kdy poukazník obdrží projev poukázaného, že přijal poukázku, vzniká mezi nimi právní vztah a poukazník má přímý nárok na plnění od poukázaného.⁶⁶

Poukázka má vícero druhů použití v praxi. Jednak může sloužit k zaplacení dluhu, poskytnutí úvěru, daru atd. V případě, že je poukazatel věřitelem poukázaného, slouží poukázka také jako prostředek inkasa. V praxi je nejčastějším předmětem poukázky plnění peněžité (pro názornost uvádím v příloze č. 4 vzor takové poukázky), ale může jím být i jiné zastupitelné plnění. Na základních principech, na kterých funguje poukázka, je založeno i mnoho dalších právních institutů např. šek, akreditiv, poukázka na cenné papíry (viz další podkapitola) atd.⁶⁷

Poukázka na cenné papíry

Poukázka na cenné papíry je rovněž upravena v ObčZ jako jedna z možností změny závazků v subjektech. Upravují ji § 540 – 543. Jedná se o zvláštní druh poukázky. Samotná

⁶⁵ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 405 – 406.

⁶⁶ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 105.

⁶⁷ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1592.

poukázka na cenné papíry nese určité znaky cenného papíru, avšak sama jím není. Kromě obecných ustanovení, které se týkají poukázky obecně, pro ni platí zvláštní ustanovení zákona. Jednou z obecných podmínek, aby se jednalo o poukázku na cenné papíry je skutečnost, že ji může vystavit pouze peněžní ústav, např. banka podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů nebo spořitelní a úvěrové družstvo podle zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrových družstvech, ve znění pozdějších předpisů. Cílem této poukázky je vydání cenných papírů, předmětem plnění je proto pouze plnění v podobě cenných papírů. Podmínkou platnosti poukázky na cenné papíry je její vystavení v písemné formě. Peněžní ústav při vydání poukázky není povinen uvést na ní důvod závazku. Tuto poukázku může podle ust. § 540 ObčZ peněžní ústav vystavit buď na třetí osobu nebo na sebe. Je zde tedy možnost splnutí osoby poukazatele a poukázaného. Pokud však poukázku vystaví na třetí osobu, zpravidla se bude jednat o obchodníka s cennými papíry, neboť tato osoba musí být schopná provést plnění cenných papírů. Kdo danou poukázku přijme je povinen plnit osobě, v jejíž prospěch byla vystavena, avšak za podmínky, že tato osoba vydá tomu kdo je povinen plnit tzv. kvitovanou poukázku. Kvitovaná poukázka je taková, na které je potvrzeno provedené plnění.⁶⁸

V praxi jsou možné dvě formy této poukázky. Může znít buď na řad nebo na jméno. Pokud zní poukázka na cenné papíry na řad, je převoditelná pouze rubopisem⁶⁹. Na osobu oprávněnou z tohoto rubopisu tak přechází všechna práva z poukázky. V případě, že daná poukázka na cenné papíry zní na jméno, je převoditelná pouze smlouvou o postoupení pohledávky viz výše.⁷⁰

Shrnutí

Z výše uvedených poznatků vyplývá, že ke změně závazků dochází nejčastěji vlivem právních úkonů. Změnou závazků se v českém právu zabývá spíše právo občanské než obchodní, i když závazky jsou typickým pojmem obchodního práva. Z pohledu občanského zákoníku jsou tedy tyto změny rozlišeny do dvou částí a to na změny v obsahu a změny v subjektech závazkových vztahů. Ke změnám obsahu řadíme změnu dohodu, prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Ke změně v subjektech závazkového vztahu patří postoupení pohledávky, které se vyskytuje v praxi nejčastěji, převzetí dluhu, přistoupení k závazku, poukázka a poukázka na cenné papíry.

⁶⁸ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028. str. 105 – 106.

⁶⁹ Rubopis neboli idosament je písemný projev vůle na cenném papíru. Rubopisem dosavadní majitel cenného papíru jej převádí na majitele nového.

⁷⁰ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 407.

V následující kapitole se budu zabývat důsledky změn závazkových vztahů pro jejich subjekty. Především zde vysvětlím důsledky pro věřitele a dlužníky, ale z části i důsledky pro další osoby, kterými mohou být např. osoby poskytující zajištění závazku.

4 Důsledky pro věřitele a dlužníky

Tato kapitola navazuje na kapitolu předchozí, kde jsem se zabývala právní úpravou změn závazkových vztahů a to změnami v obsahu závazků a změnami subjektů závazků. Nyní v této části jednotlivé změny analyzuji z pohledu věřitele a dlužníka. Zaměřím se na důsledky, které jednotlivé změny sebou pro tyto účastníky přináší.

Jakákoliv skutečnost, která vede ke změně uzavřeného závazkového vztahu, ať už v jeho celkovém charakteru nebo jen v některé jeho dílčí otázce, sebou přináší určité důsledky ať už pro smluvní strany případně také pro jejich okolí, kterým jsou nejčastěji osoby, poskytující zajištění daného závazkového vztahu. Žádná změna nezůstane bez následků a tak je tomu i v případě změn závazkových vztahů některým ze zákonných způsobů. Smluvní strany, které mezi sebou závazek uzavírají, by si proto předem měli dohodnout takové smluvní podmínky, aby v budoucnu potřeba jejich změny nebyla nutná a pokud už taková potřeba nastane, tak aby se nemusel uzavřený závazkový vztah měnit zásadně. V případě nutnosti zásadních změn sebou tyto změny přináší také závažné důsledky pro smluvní strany. Může docházet ke vzniku nových skutečností a ty pak většinou mění práva a povinnosti smluvních stran zcela zásadním způsobem. V případě, že některá ze smluvních stran poruší smluvené podmínky a dojde tak ke změně závazkového vztahu, musí nést také riziko možného vzniku odpovědnosti za škodu a s ním spojených sankcí.

Důsledky změn závazků v obsahu

Jak jsem již u vedla v předchozí kapitole, ke změnám v obsahu závazků řadíme změnu dohodou, prodlení dlužníka či prodlení věřitele. Nyní si rozebereme jednotlivé důsledky, které z těchto změn vyplývají pro dlužníky, věřitele, ale také pro třetí osoby, zejména pro osoby, které poskytují zajištění daného závazku.

Změna dohodou

Jak již vyplývá z charakteristiky změny závazku dohodou, mění se v takovém vztahu vzájemná práva smluvních stran po jejich vzájemné dohodě. Může tak dojít ke změnám především v místě plnění, době splatnosti, předmětu plnění a podobně. Samozřejmě tyto změny mají důsledky pro věřitele a dlužníky, avšak změny mají charakter změny smluvních podmínek, na kterých se účastníci dohodli a musí tak dodržet pouze nově ujednané podmínky. Žádný další významný důsledek tak sebou tato změna nepřináší. Ani pro osoby poskytující

zajištění nepřináší změna dohodou žádné významné následky. V ust. § 516, odst. 3 ObchZ je uvedeno, že zajištění takto změněného závazku trvá i nadále. Pokud však ručitel nesouhlasí se změnou, má možnost uplatnit vůči věřiteli všechny námitky, které by proti němu měl, kdyby dohodě nedošlo. Jedná se především o námitku započtení či promlčení aj.

Prodlení dlužníka

Prodlení dlužníka je už závažnější změnou závazkového vztahu. Prvním a zásadním důsledkem je skutečnost, že i když je dlužník v prodlení, nezaniká tím jeho povinnost splnit dluh a i nadále je povinen dluh věřiteli splnit. Věřitel má v případě prodlení dlužníka dvě možnosti. Buď může trvat na splnění závazku a svůj nárok tak uplatnit u soudu nebo může v důsledku prodlení dlužníka odstoupit od smlouvy. Pokud se rozhodne od smlouvy odstoupit, musí však poskytnout dlužníkovi přiměřenou dodatečnou lhůtu ke splnění dluhu a až po uplynutí této lhůty od smlouvy odstoupit. Odstoupit od smlouvy může jak v celém jejím rozsahu tak i třeba jen od části závazku, v případě, že je daný závazek dělitelný. V důsledku odstoupení od smlouvy dojde k zániku závazku a vzájemná práva a povinnosti smluvních stran se zruší. Pokud již došlo k částečnému plnění smluvních stran, jsou povinny si toto plnění při odstoupení od smlouvy vrátit.⁷¹

Může také nastat situace, kdy ve smlouvě je pevně stanovená doba plnění a věřitel nemá zájem na opožděném plnění. V takovém případě dojde-li k prodlení dlužníka smlouva zanikne i bez odstoupení od ní. Jedná se o tzv. smlouvy fixní a v případě prodlení tedy zanikají všechna vzájemná práva a povinnosti smluvních stran.⁷²

Dalším možným důsledkem je také právo věřitele požadovat po dlužníkovi zaplacení poplatku z prodlení nebo úroku z prodlení. Jejich přesnou výši nestanoví ObčZ ale příslušný prováděcí předpis. Od 15.7.1994 do 28.4.2005 jím bylo nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků a poplatků z prodlení podle občanského zákoníku. Dle tohoto nařízení činila výše úroku z prodlení ročně dvojnásobek diskontní sazby stanovené Českou národní bankou. Pro názornost uvádím tabulku 4.1 s hodnotami diskontních sazeb v jednotlivých obdobích platnosti tohoto nařízení. Tato vyhláška nám také dává informaci, že pokud došlo k prodlení s peněžitým dluhem před nabytím účinnosti tohoto zařízení, řídí se po datu účinnosti tohoto nařízením úroky z prodlení i poplatky z prodlení tímto nařízením. Od 28.4.2005 se výše úroků z prodlení řídí novým nařízením vlády č. 163/2005 Sb., kterým se

---

⁷¹ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1548 – 1549.

⁷² KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 124.

mění nařízení vlády č. 142/1994 Sb., o výši úroků a poplatků z prodlení podle občanského zákoníku. Toto nařízení nám stanovuje výši úroků z prodlení, které odpovídají ročně výši repo sazby⁷³ stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů. Po dobu trvání dlužníkovy prodlení se mění tato hodnota každé kalendářní pololetí, v závislosti na výši repo sazby, kterou stanoví ČNB k prvnímu dni kalendářního pololetí. Od 18. 1.2010 je toto nařízení novelizováno, výše úroku z prodlení je stejná, odpovídá opět ročně výši repo sazby stanovené ČNB zvýšené o sedm procentních bodů, avšak počítá se s repo sazbou stanovenou k poslednímu dni kalendářního pololetí předcházejícímu pololetí, kdy došlo k prodlení .⁷⁴

Tabulka 4.1

Datum	Diskontní sazba	Datum	Diskontní sazba
od 10.6.1993	8,00 %	od 30.11.2001	3,75 %
od 24.10.1994	8,50 %	od 22.1.2002	3,50 %
od 26.6.1995	9,50 %	od 1.2.2002	3,25 %
od 21.6.1996	10,50 %	od 26.4.2002	2,75 %
od 27.5.1997	13,00 %	od 26.7.2002	2,00 %
od 14.8.1998	11,50 %	od 1.11.2002	1,75 %
od 27.10.1998	10,00 %	od 31.1.2003	1,50 %
od 23.12.1998	7,50 %	od 26.6.2003	1,25 %
od 12.3.1999	6,00 %	od 1.8.2003	1,00 %
od 3.9.1999	5,50 %	od 25.6.2004	1,25 %
od 27.10.1999	5,00 %	od 27.8.2004	1,50 %
od 23.2.2001	4,00 %	od 28.1.2005	1,25 %
od 27.7.2001	4,25 %	od 1.4.2005	1,00 %

Zdroj: ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 - 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1550 – 1551.

Úroky z prodlení jsou příslušenstvím pohledávky. Dlužník je povinen je platit od prvního dne jeho prodlení až do zániku pohledávky splněním nebo jiným ze způsobů zániku

⁷³ repo sazba je úroková sazba, za kterou vykupuje centrální banka (ČNB) od komerčních bank jimi eskontované směnky.

⁷⁴ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1550 – 1551.

závazků. S placením úroků se dlužník do prodlení dostat nemůže, neboť placení úroků je závazkem vedlejším vzhledem k závazku hlavnímu a ze soudní praxe se odvozuje, že věřitel nemá právo požadovat po dlužníkovi úrok z úroku z prodlení. Proto po zániku závazku zůstává dlužníkovi pouze povinnost uhradit již naběhlé úroky z prodlení. Nárok na zaplacení úroku z prodlení může věřitel uplatnit žalobou u soudu a to buď samostatnou žalobou, která se týká pouze úroků z prodlení nebo žalobou, kdy jsou úroky požadovány jako příslušenství uplatněné pohledávky.⁷⁵

Poplatek z prodlení činí podle výše uvedeného nařízení vlády č. 142/1994 Sb. za každý den prodlení 2,5 promile dlužné částky nejméně však 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení. Občanský zákoník stanoví konkrétní případy, kdy má věřitel možnost požadovat po dlužníku zaplacení poplatku z prodlení. Pokud je tedy stanoveno v zákoně, že má dlužník platit poplatek z prodlení, nemůže po něm věřitel již požadovat placení úroku z prodlení. Jako příklad lze uvést § 697 ObčZ, který nám říká, že nájemce je povinen zaplatit pronajímateli poplatek z prodlení, pokud nezaplatí nájemné nebo úhradu za plnění poskytovanou s užíváním bytu do pěti dnů po její splatnosti. Nárok pronajímateli na poplatek vzniká již prvním dnem prodlení nájemce, avšak ten má možnost v „dodatečné“ lhůtě 5 dnů nájemné uhradit a poplatek tak zaplatit nemusí. Pokud dojde k přepočtu poplatku z prodlení na roční úrokovou sazbu, zjistíme, že poplatek z prodlení činí mnohem více než současná výše úroku z prodlení. Poplatek z prodlení tak může částečně působit i jako motivační prvek pro řádné placení nájemného. Dalším případem, kdy ObčZ výslovně stanoví, kdy má věřitel možnost požadovat po dlužníkovi placení poplatku z prodlení je situace uvedená v § 723, odst. 1 a 2 týkající se nájemní smlouvy. Věřitel je oprávněn požadovat placení poplatku z prodlení v případě, že nájemce je v prodlení s vrácením pronajaté movité věci (viz ust. § 723 odst. 1 ObčZ) nebo v případě, že došlo ke ztrátě či zničení pronajaté věci, bylo-li placení poplatku z prodlení dohodnuto.⁷⁶

Kromě placení úroku z prodlení a poplatku z prodlení sebou nese prodlení dlužníka i další možné důsledky jak pro dlužníka tak pro věřitele. Pokud se jedná o závazek, kde plnění není peněžité, tedy se jedná o prodlení s plněním věci, vzniká dlužníkovi odpovědnost za její ztrátu, zničení nebo poškození. Nezáleží zde na tom, zda škodu zavinil nebo ne. Této

---

⁷⁵ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1553.

⁷⁶ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 125.

odpovědnosti se může zprostit pouze v případě, že prokáže, že ke škodě by došlo i kdyby svůj závazek splnil řádně a včas.⁷⁷

V případě, že je dlužník v prodlení má věřitel také nárok na náhradu škody. Toto jeho právo se řídí ust. § 420 a násl. ObčZ. Předpokladem vzniku tohoto nároku je vznik majetkové újmy na straně věřitele v důsledku prodlení dlužníka. V případě že dlužník platí úroky z prodlení nebo poplatek z prodlení, započítávají se na náhradu škody. Pokud se smluvní strany dohodnou na smluvní pokutě, nemá věřitel právo na náhradu škody, leda-by se dohodli jinak. Kromě výše uvedených důsledků pro dlužníky a věřitele má prodlení dlužníka vliv také na třetí osoby. Jsou jimi zejména osoby poskytující zajištění závazku, kdy věřitel se při prodlení dlužníka může domáhat uspokojení své pohledávky z jejího zajištění.⁷⁸

Úprava důsledků prodlení dlužníka dle Obchodního zákoníku

ObchZ upravuje problematiku prodlení dlužníka v § 365 – 369. Jak vyplývá z těchto ustanovení, důsledky dlužníkovy prodlení jsou téměř shodné s úpravou v ObčZ. Některé malé odlišnosti zde však najít můžeme. V první řadě bych upozornila na možnost věřitele v případě prodlení dlužníka od smlouvy odstoupit. Stejně jako ObčZ tak i ObchZ na tuto možnost pamatuje, ale na rozdíl od úpravy v ObčZ rozlišuje případy, kdy prodlení dlužníka znamená podstatné porušení smlouvy či jen nepodstatné porušení smluvní povinnosti (viz § 344 a násl. ObchZ). Věřitel má tak možnost, v případě porušení smlouvy podstatným způsobem, odstoupit od smlouvy bez zbytečného odkladu. Pokud však dlužník poruší smlouvu jen nepodstatným způsobem, musí mu věřitel poskytnout přiměřenou dodatečnou lhůtu ke splnění a odstoupit od smlouvy může až po uplynutí této lhůty, stejně jako v případě úpravy v ObčZ.⁷⁹

Další nepatrný rozdíl můžeme spatřovat v úpravě tzv. fixních závazků. Pokud nahlédneme na tuto problematiku z hlediska zařazení zjistíme, že problematika odstoupení věřitele, jedná-li se o fixní smlouvu je v ObčZ upravena společně s úpravou prodlení dlužníka, kdežto v ObchZ najdeme tuto úpravu v § 349 odst. 3, v rámci obecné úpravy odstoupení od smlouvy. Je zde také rozdíl ve skutečnosti, kdy věřitel trvá na splnění fixního závazku po uplynutí lhůty ke splnění. V případě, že se závazkový vztah řídí ObchZ, musí věřitel oznámit dlužníkovi, že trvá na splnění závazku i když uplyne jeho doba splatnosti ještě

---

⁷⁷ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1554.

⁷⁸ Viz tamtéž str. 1559.

⁷⁹ ELIÁŠ, K. *Prodlení dlužníka a prodlení věřitele*. Právní rádce, 2003, č.12/2003. s. 4 – 15. ISSN 1210-4817.

před jejím samotným uplynutím. V případě, že se závazkový vztah řídí ObčZ, stačí, aby věřitel oznámil tuto skutečnost bezodkladně po té, co uplyne doba splatnosti.⁸⁰

Prodlení věřitele

Stejně jako prodlení dlužníka, tak i prodlení věřitele sebou přináší závažnější důsledky pro smluvní strany na rozdíl od změny závazků dohodou. Z charakteristiky prodlení věřitele vyplývá, že chyba zde není na straně dlužníka, neboť ten chtěl svůj dluh splnit řádně a včas, nýbrž na straně věřitele, který takto nabídnuté plnění nepřijal nebo neposkytl potřebnou součinnost ke splnění dluhu.

Dojde-li tedy k situaci, že je věřitel v prodlení, nemůže nastat prodlení dlužníka a s tím spojených povinností. Především se jedná o vznik povinnosti platit úroky z prodlení či poplatek z prodlení. Podle ust. § 523 ObčZ není dlužník povinen platit roky po dobu prodlení věřitele. Avšak úroky naběhlé za dobu dlužníkovy prodlení, kdy věřitel ještě v prodlení nebyl, je dlužník povinen splnit. Dlužník může v případě prodlení věřitele splnit dluh uložením do úřední úschovy. Pokud se jedná o splnění věci, tedy nepeněžitě plnění, přechází nebezpečí zničení, ztráty nebo poškození věci na věřitele. Pokud však škodu na věci způsobí dlužník svým zaviněním, odpovídá i přes toto ustanovení za škodu on sám.⁸¹

Kromě výše uvedených důsledků sebou přináší prodlení věřitele i další důsledky. Jsou jimi mimo jiné povinnost věřitele nahradit dlužníkovi náklady, které mu vznikly v důsledku prodlení věřitele. Jedná se např. o cestovné, poštovné, výdaje spojené s dalším uložením předmětu plnění atd. Nahradit tyto náklady musí věřitel bez ohledu na to, zda své prodlení zavinil či nikoli. Dlužník má také právo na náhradu škody mu vzniklé v důsledku prodlení věřitele. Škoda je zde chápána jako jiná majetková újma, než výše uvedené náklady a proto zde na rozdíl od nákladů vzniklých dlužníkovi v důsledku prodlení věřitele závisí na tom, zda prodlení bylo zaviněné nebo ne. Povinnost věřitele nahradit tuto škodu pak vzniká pouze v případě jeho zavinění a stejně jako v případě prodlení dlužníka se řídí ust. § 420 a násl. ObčZ. Dalším nebezpečím, které může postihnout věřitele v důsledku jeho prodlení je kromě odpovědnosti za ztrátu, zničení nebo poškození věci také nebezpečí nahodilé zkázy věci, které na věřitele při jeho prodlení přechází.⁸²

Stejně jako v případě prodlení dlužníka, tak i v případě prodlení věřitele ObčZ upravuje určité situace týkající se konkrétních závazkových vztahů kdy dochází k prodlení věřitele. Je

---

⁸⁰ ELIÁŠ, K. *Prodlení dlužníka a prodlení věřitele*. Právní rádce, 2003, č.12/2003. s. 4 – 15. ISSN 1210-4817.

⁸¹ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1559. str. 1560 – 1561.

⁸² Viz tamtéž str. 1564.

jím např. ust. § 592 ObčZ, týkající se kupní a směnné smlouvy, které nám říká, že v případě, je-li kupující v prodlení s převzetím věci, má prodávající právo uložit věc ve veřejném skladišti nebo u jiného uschovatele na náklady kupujícího nebo jej po upozornění může i prodat. Dalším příkladem mohou být ust. § 650 a 656 ObčZ v případě smlouvy o dílo apod.⁸³

Úprava důsledků prodlení věřitele dle Obchodního zákoníku

Stejně jako důsledky prodlení dlužníka tak i důsledky prodlení věřitele upravuje jak ObčZ tak i ObchZ. Úprava důsledků v ObchZ je téměř shodná s úpravou v ObčZ a nijak zásadně se od ní neliší. Jednou z mála odlišností, od úpravy v ObčZ, je možnost dlužníka odstoupit od smlouvy. Tato možnost není v ObčZ samostatně upravena. ObchZ ji rozlišuje způsobem, zda se jedná o porušení smlouvy podstatným či nepodstatným způsobem, stejně jako v případě prodlení dlužníka.⁸⁴

Důsledky změn závazků v subjektech závazkových vztahů

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, ke změnám závazků v subjektech závazkových vztahů řadíme tzv. všeobecné nástupnictví, postoupení pohledávky, převzetí dluhu, přistoupení k závazku, poukázku a poukázku na cenné papíry. I tyto změny sebou přinášejí určité důsledky pro subjekty závazkových vztahů, neboť zde právě dochází ke změně v jeho jednotlivých osobách ať jde o věřitele, dlužníky či pouze ke změně jejich počtu.

Postoupení pohledávky

Postoupení pohledávky je jedním ze způsobů změn subjektů závazkového vztahu. Jedná se zde o změnu v osobě věřitele, kde věřitel postoupí svou pohledávku třetí osobě, která se stává věřitelem novým. Z prvního pohledu by se mohlo zdát, že postoupením se původní věřitel vzdá všech svých práv a povinností a dále již nemá s postoupenou pohledávkou nic společného. Ale není tomu tak. Jelikož se jedná pouze o postoupení jedné určité pohledávky, nebo v případě tzv. globální cese veškerých pohledávek, na postupníka nepřechází veškerá práva, která náleží postupiteli v závazkovém vztahu, ale pouze práva spojená s konkrétní postoupenou pohledávkou.⁸⁵

Pokud se věřitel rozhodne svou pohledávku postoupit jiné osobě, přináší toto rozhodnutí sebou určité povinnosti, které musí splnit. Především se jedná o oznamovací povinnost o

---

⁸³ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 126.

⁸⁴ ELIÁŠ, K. *Prodlení dlužníka a prodlení věřitele*. Právní rádce, 2003, č.12/2003. s. 4 – 15. ISSN 1210-4817.

⁸⁵ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1566.

postoupení vůči dlužníkovi. Pokud by tuto povinnost nesplnil, dlužník by se pravděpodobně nedověděl, že k postoupení došlo a svůj dluh by tak mohl splnit původnímu věřiteli bez právních následků a dluh by byl považován za splněný. Jelikož se při postoupení pohledávky nemění její podmínky a náležitosti, ale pouze osoba věřitele nedochází zde k žádným závažným důsledkům pro dlužníka, věřitele či osobu poskytující zajištění dané pohledávky. Dlužníkovi zůstávají zachována všechna práva a povinnosti související s danou pohledávkou, která měl vůči původnímu věřiteli např. právo na započtení pohledávek, právo námitky promlčení apod. Postoupení pohledávky nemá vliv ani na osoby poskytující zajištění, neboť toto zajištění trvá i nadále a je vázáno pouze na oznámení postupitele o postoupení pohledávky osobě, která zajištění poskytla.⁸⁶

Převzetí dluhu

V případě převzetí dluhu se jedná o písemnou smlouvu mezi dlužníkem a třetí osobou, která nastupuje na místo původního dlužníka. Jedná se tak o změnu v osobě dlužníka aniž se mění obsah závazku.⁸⁷ Tato změna je však zásadní pro věřitele, neboť nového dlužníka nemusí znát, není seznámen s jeho platební morálkou apod. Představuje tak pro něj určité riziko, zda jeho pohledávka bude uspokojena či nikoli. Je proto jasné, že převzetí dluhu je možné pouze se souhlasem věřitele. Pokud tedy dojde k samotnému převzetí dluhu, pro původního dlužníka to tedy znamená zánik jeho povinnosti splnit dluh a tato povinnost přechází na dlužníka nového. Věřiteli právo na splnění pohledávky v nezměněném stavu zůstává, avšak svého práva se může od tohoto okamžiku domáhat pouze na novém dlužníkovi, který dluh převzal. Vztah osob poskytujících zajištění se nemění pouze v případě, vysloví-li souhlas se změnou dlužníka. Je tomu tak proto, že opět nemusí nového dlužníka znát, jeho platební morálku apod., a v případě, že by došlo k jeho prodlení a ony by byly povinny za něj dluh splnit, by mohla nastat situace, kdy by měly problém s vymáháním svého plnění na dlužníku. Pokud k převzetí dluhu souhlas nedají, jejich ručení zaniká.

Přistoupení k závazku

Dalším ze způsobů změny subjektů závazkového vztahu je přistoupení k závazku. Nejedná se vlastně o změnu jednotlivých účastníků nýbrž o změnu v jejich počtu.

---

⁸⁶ KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7. str. 114 – 117.

⁸⁷ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 41.

K původnímu dlužníku zde přistupuje nový dlužník na základě písemné dohody s dlužníkem se souhlasem věřitele nebo na základě dohody přímo s věřitelem.⁸⁸

Jak vyplývá s výše uvedeného ustanovení, pro věřitele se nic nemění, neboť v prvním případě s navýšením počtu dlužníků souhlasil a ve druhém se tak stalo přímo na základě dohody s ním samotným. Účastníkem, pro kterého se přistoupením nového dlužníka k závazku, částečně mění práva a povinnosti ze závazkového vztahu je původní dlužník. Nadále má povinnost splnit svůj dluh vůči věřiteli, avšak může dojít k situaci, že za něj dluh splní dlužník nový. V takovém případě mohou nastat dvě situace. Pokud se jedná o dluh peněžitý, má dlužník, který splnil dluh za původního dlužníka, právo od něj požadovat splnění části dluhu, neboť dlužili společně a nerozdílně. Jedná-li se však o ostatní druhy plnění, tím že nový dlužník splní za původního dluh také zaniká, ale nový dlužník nemá právo požadovat splnění po původním dlužníkovi.

Poukázka

Poukázka je dalším způsobem změny subjektů závazkového vztahu. Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, jedná se vlastně o vztah třístranný, mezi třemi osobami a to poukazatelem, poukázaným a poukazníkem.⁸⁹ Jak vyplývá z ust. § 535 – 539 ObčZ jedná se o vztah značně komplikovaný. Jedná se o vztah věřitele a dlužníka, avšak jedna osoba zde vystupuje zároveň jako věřitel (poukazatel má pohledávku za poukázaným) a zároveň jako dlužník (poukazatel má dluh vůči poukazníkovi). Vystavení poukázky poukazatelem sebou přináší určité důsledky. V první řadě pokud po vystavení poukázky poukázaný danou poukázku přijme, tzn. že souhlasí s tím, že bude plnit poukazníkovi, buď svým dobrovolným rozhodnutím nebo na základě ust. § 536 odst. 1 ObčZ, pak tím, že splní podle poukázky poukazníkovi, zaniká jeho závazek vůči poukazateli. Zároveň tím zanikne i závazek, který má poukazatel vůči poukazníkovi, neboť za něj splnil tento závazek poukázaný. Může však také nastat situace, že poukázaný nemusí přijmout poukázku neboť poukazateli nic nedluží a nesplňuje tak podmínku uvedenou v ust. § 536 odst. 1 ObčZ. Taková situace má za následek skutečnost, že k plnění dle poukázky nedojde a závazek poukazatele vůči poukazníkovi trvá i nadále. Třetí situací, která může po vystavení poukázky poukazatelem nastat je situace, kdy sice poukázaný poukázku přijme, avšak poukazník nemá zájem vybrat si plnění z dané poukázky od poukázaného nebo poukázaný odmítá i přes výzvu poukazníka k plnění danou

---

⁸⁸ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8. str. 404.

⁸⁹ ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5. str. 42 – 43.

poukázku přijmout nebo z ní plnit. V důsledku této situace má poukazník povinnost oznámit tyto skutečnosti poukazateli. Ten už pak musí podle svého uvážení buď vymoci plnění na poukázaném nebo vyřešit vzniklou situaci jinak. Pokud by poukazník nesplnil svou oznamovací povinnost, mohla by vzniknout poukazateli škoda v důsledku opožděného plnění nebo v důsledku toho, že ke splnění vůbec nedošlo, a poukazník by byl v takovém případě za vzniklou škodu odpovědný.⁹⁰

Poukázka na cenné papíry

Poukázka na cenné papíry je zvláštní formou poukázky. Charakteristickými znaky této poukázky jsou skutečnosti, že výstavcem může být pouze peněžní ústav, plněním z této poukázky může být pouze plnění cenných papírů, musí mít písemnou formu a lze dojít ke splnutí osoby poukazatele a poukázaného.⁹¹

Poukázka na cenné papíry jako taková je uvedena v ObčZ jako jedna z forem změny subjektů závazkového vztahu, avšak funguje na podobných principech jako poukázka a je proto zbytečné zde vysvětlovat důsledky pro jednotlivé strany, které jsem již uvedla dříve. Je třeba mít na paměti, že účastníkem vztahu vyplývajícím z této poukázky je peněžní ústav a proto musíme zohlednit při zkoumání tohoto institutu i zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrových družstvech, ve znění pozdějších předpisů.

Jelikož poukázka na cenné papíry může znít na řad nebo na jméno, jednou z možných forem jejího převodu je rubopis, v případě poukázky na řad. V případě převodu rubopisem nás ObčZ odkazuje na zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění zák. č. 29/2000 Sb., a je proto nutné při zkoumání poukázky na cenné papíry přihlédnout i k tomuto právnímu předpisu jakož i k zákonu ČNR č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.

Shrnutí

Z výše uvedených příkladů vyplývá, že jednotlivé formy změn závazků ať v obsahu nebo v subjektech sebou přináší jisté důsledky pro smluvní strany i jejich okolí. Nejvýraznější důsledky sebou přináší změny závazku v jejich obsahu a to hlavně prodlení dlužníka nebo prodlení věřitele. Tyto důsledky jsou pro obě strany spíše negativní a je proto žádoucí, aby

---

⁹⁰ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1592 – 1593.

⁹¹ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1597.

smluvní strany své závazky plnily včas a řádně a nedocházelo tak k možným postihům jako je například povinnost nahradit škodu, placení úroků či poplatků z prodlení apod.

5 Závěr

V této práci jsem se zabývala otázkou závazkových vztahů, především otázkou změny závazků. Mým cílem bylo komplexně popsat platnou právní úpravu těchto změn a přinést ucelený obraz o jednotlivých změnách i o úpravě závazků obecně a analyzovat a vyvodit z platné právní úpravy důsledky změn závazkových vztahů pro věřitele a dlužníky.

Při rozboru jednotlivých změn a důsledků pro věřitele a dlužníky jsme dospěla k názoru, že nejčastější formou těchto změn jsou změny v obsahu závazků. Řadí se zde především prodlení dlužníka či prodlení věřitele, s kterým se setkáváme běžně i v našem životě. Často totiž dochází k uzavření určitého závazkového vztahu mezi dvěma subjekty, ovšem ještě častěji nastávají situace, kdy jedna ze stran neplní podmínky z takového vztahu. Jedná se především o dlužníky, kteří se tak dostávají do prodlení s placením a jiným druhem plnění. Je proto zcela v pořádku, že právní úprava na toto pamatuje a pečlivě tyto problematické situace vysvětluje a chrání tak postavení jak věřitelů, tak dlužníků. Nejčastějším způsobem, jak postihnout dlužníka za to, že své povinnosti neplní je uložení mu povinnosti platit poplatky či úroky z prodlení. Pokud i přes to nesplní své závazky, nezbývá věřitelům často jiná možnost, než se svých nároků dovolat žalobou u soudu. Stejně jako věřitelé, jsou i dlužníci chráněni zákonem v případě, že se do prodlení dostane věřitel.

Co se týká změn závazků v jejich subjektech, vyjádřila bych se v závěru pouze k její nejčastější formě a tou je postoupení pohledávky. Postoupení pohledávky je v dnešní době velmi rozšířenou a oblíbenou formou dalo by se říci jistého financování. Tím že věřitel svou pohledávku postoupí jinému věřiteli, získá tím určité finanční prostředky, neboť zpravidla dochází k úplatnému postoupení, a zároveň se zbaví určitého rizika, v případě, že dlužník nedodrží smlouvené podmínky. Kromě „čisté formy“ postoupení pohledávky jsou dnes velmi rozšířené její odvozené formy a to factoring a forfaiting, kde v prvním případě se jedná o odkup krátkodobých a v druhém o odkup středně až dlouhodobých pohledávek. Factoringem a forfaitingem se nejvíce na českém trhu zabývají banky či jiné specializované společnosti.

Závěrem lze tedy konstatovat, že každá ze změn závazkových vztahů, ať už se jedná o změny v obsahu či změny subjektů, sebou přináší určité důsledky pro věřitele a dlužníky. Některá ze změn více závažná některá méně. Dle mého názoru česká právní úprava na tyto situace dostatečně pamatuje a chrání tak postavení subjektů v případě, že k nějaké změně dojde. I přes to, mohou některé změny sebou přinášet negativní důsledky a proto je na každém z jednotlivých účastníků, zda změnu závazkového vztahu uskuteční či nikoli a pokud ano, měl by pečlivě zvážit, jaké důsledky tato změna přinese nejen jemu, ale i druhému účastníku,

neboť v rámci zachování dlouhodobých dobrých vzájemných vztahů, by měla být snaha každého z účastníků nejen o svou spokojenost ale i o spokojenost druhé smluvní strany.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4.
- [2] ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Svazek 2 (§ 488 – 880)*. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
- [3] FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8.
- [4] FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Díl 2, (§ 488 – 880)*. 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 867 – 1618. ISBN 978-80-7357-395-9.
- [5] HULMÁK, M.; BEZOUŠKA, P. a kol. *Praktikum občanského práva hmotného*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7380-286-8.
- [6] KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 3. vyd. Praha: ASPI, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7.
- [7] PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-2028.
- [8] POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 881 s. ISBN 978-80-7357-491-8.
- [9] RABAN, P. a kol. *Obchodní zákoník 2009: komentář, judikatura*. 6. vyd. Praha: Eurounion, 2009. 749 s. ISBN 978-80-7317-081-3.
- [10] ŠÍMA, A. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2008. 129 s. ISBN 978-80-86795-64-5.
- [11] ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

Internetové zdroje

- [12] ČSOB Factoring. *iHNed.cz* [on-line] akt. 7.4.2008. [cit. 6.4.2011]. Dostupný z www: <<http://komerčníprezentace.ihned.cz/c1-23797050>>.
- [13] JANEBA, J. *CESE neboli postoupení pohledávky*. [on-line]. 12.9.2002 [cit. 9.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/cese-neboli-postoupeni-pohledavky-18549.html>>.

- [14] KOČÍ, P. *Postoupení pohledávky a jiné změny v subjektech závazkového právního vztahu*. [on-line]. 7.3.2005 [cit. 9.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/strana-7/postoupeni-pohledavky-a-jine-zmeny-v-subjektech-zavazkoveho-pravniho-vztahu.html>>.
- [15] SUM, T. *Co je účelem smlouvy o postoupení pohledávky a jak by měla vypadat?* [on-line]. 2.1.2006 [cit. 10.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-ucelem-smlouvy-o-postoupeni-pohledavky-a-jak-by-mela-vypadat-37500.html>>.
- [16] WEBER, Š. *Trh s odkupem pohledávek klesl o čtvrtina na 100 miliard*. [on-line]. 13.1.2010 [cit. 9.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.komora.cz/zpravodajstvi-a-media/aktuality-4/finance-dotace-dane>>.
- [17] Autor neznámý. *Smlouva o postoupení pohledávky*. [on-line]. 14.6.2009 [cit. 14.4.2011]. Dostupné z www: <<http://www.smlouva-zdarma.cz/smlouva-o-postoupeni-pohledavky>>.
- [18] Redakce JURISTIC. *Změna dlužníka*. [on-line]. 14.6.2005 [cit. 14.4.2011]. Dostupné z www: <<http://obcanske.juristic.cz/544633/>>.
- [19] Redakce JURISTIC. *Poukázka*. [on-line]. 14.6.2005 [cit. 14.4.2011]. Dostupné z www: <<http://obcanske.juristic.cz/544634/>>.

Právní předpisy

- [20] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [21] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [22] Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.
- [23] Zákon č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění ve znění pozdějších předpisů.
- [24] Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- [25] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Seriálové publikace

- [26] ELIÁŠ, K. *Prodlení dlužníka a prodlení věřitele*. Právní rádce, 2003, č.12/2003. s. 4 – 15. ISSN 1210-4817.

Seznam zkratk

ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
ust.	Ustanovení
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové (bakalářské) práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11.5.2011

.....
Hana Hrubá

Radkov 53, 747 83

Seznam příloh

Příloha číslo 1:	Vzor smlouvy o postoupení pohledávky
Příloha číslo 2:	Vzor smlouvy o převzetí dluhu
Příloha číslo 3:	Vzor smlouvy o přistoupení k závazku
Příloha číslo 4:	Vzor poukázky